

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Kateřina Andrašková

K dějinám české hispánské lexikografie

History of czech-hispanic lexicography

Praha 2022

Vedoucí práce: prof. PhDr. Petr Čermák, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych poděkovala vedoucímu své diplomové práce panu prof. PhDr. Petru Čermákovi, Ph.D. za podnětné konzultace, cenné rady, podporu, trpělivost a odbornou pomoc. Také svému zesnulému otci, který mě k magisterskému studiu přiměl a celé své rodině, která mě do posledních chvil podporovala.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 10. prosince 2022

Jméno a příjmení: Bc. Kateřina Andrašková

Klíčová slova (česky):

lexikologie, lexikografie, slovník, dvojjazyčný slovník, heslo, lemma, analýza, porovnání

Klíčová slova (anglicky):

lexicology, lexicography, dictionary, bilingual dictionary, entry, lemma, analysis, comparison

Abstrakt (česky):

Cílem magisterské diplomové práce je doložení kompletního seznamu česko-španělských a španělsko-českých slovníků, které měly dopad na historii české hispánské lexikografie. Práce obsahuje dvě části; v první, teoretické části budou vymezeny základní pojmy, týkající se tématu, určení typologie slovníků a samotná struktura slovníku. Získané informace jsou především ze španělské tradice, o kterou jsme se v práci opírali. Druhá, praktická část je věnovaná případové studii - analýze vybraných španělsko-českých slovníků, které vznikly na území Česka během 20. a 21. století. Nalezené slovníky, které jsou součástí této práce jsme získali v katalogu Národní knihovny.

Abstrakt (anglicky):

The aim of the master's thesis is to document a complete list of Czech-Spanish and Spanish-Czech dictionaries that had an impact on the history of Czech Hispanic lexicography. The thesis contains two parts; in the first, theoretical part, the basic concepts related to the topic, the determination of the typology of dictionaries and the structure of the dictionary itself will be defined. The information obtained is primarily from the Spanish tradition, which we relied on in our work. The second, practical part is devoted to a case study - analysis of selected Spanish-Czech dictionaries that were created in the Czech Republic during the 20th and 21st centuries. We obtained the found dictionaries that are part of this work in the catalog of the National Library.

Obsah

1	ÚVOD.....	7
2	LEXIKOGRAFIE.....	9
3	SLOVNÍK.....	13
3.1.	TIPOLOGIE SLOVNÍKŮ FRANTIŠKA ČERMÁKA.....	14
3.2.	ENCYKLOPEDICKÉ SLOVNÍKY.....	14
3.3.	JAZYKOVÉ SLOVNÍKY PODLE PORTA DAPENY.....	15
3.3.1.	<i>Z hlediska časového období.....</i>	16
3.3.2.	<i>Z hlediska velikosti a rozsahu.....</i>	16
3.3.3.	<i>Z hlediska jazykové úrovně.....</i>	18
3.3.4.	<i>Z hlediska účelu.....</i>	18
3.3.5.	<i>Z hlediska formátu – nosiče informací.....</i>	19
4	STRUKTURA SLOVNÍKU.....	20
4.1.	MIKROSTRUKTURA SLOVNÍKU (<i>MICROESTRUCTURA DEL DICCIONARIO</i>).....	20
4.1.1.	<i>Grafické značení ve slovníku.....</i>	21
4.1.2.	<i>Významy slov (Acepciones).....</i>	22
4.1.3.	<i>Etymologie slov (Etimología).....</i>	22
4.1.4.	<i>Výslovnost (Pronunciación).....</i>	23
4.1.5.	<i>Pravopis (Ortografía).....</i>	23
4.1.6.	<i>Gramatické informace (Indicaciones gramáticas).....</i>	23
4.1.7.	<i>Synonyma a antonyma, polysémie a homonymie (Sinónimos y antónimos, polisemia y homonimia).....</i>	24
4.1.8.	<i>Lexikografické charakteristiky (Marcas lexicográficas).....</i>	25
4.2.	MAKROSTRUKTURA SLOVNÍKU (<i>MACROESTRUCTURA DEL DICCIONARIO</i>).....	27
4.2.1.	<i>Seřazení a označení hesel ve slovníku.....</i>	27
5	DĚJINY ČESKÉ HISPANISTICKÉ LEXIKOGRAFIE V KONTEXTU LEXIKOGRAFIE HISPÁNSKÉ.....	31
5.1.	TABULKA VYBRANÝCH SLOVNÍKŮ.....	31
5.2.	ZLOM V DĚJINÁCH ČESKÉ HISPANISTICKÉ LEXIKOGRAFIE.....	34
6	PŘÍPADOVÁ STUDIE – ANALÝZA VYBRANÝCH SLOVNÍKŮ.....	37
6.1.	ANTONÍN VRATISLAV BEJČEK, SLOVNÍK ČESKO-ŠPANĚLSKÝ A ŠPANĚLSKO-ČESKÝ S PRAKTICKOU MLUVNICÍ A FRASEOLOGÍ PRO TURISTY A VYSTĚHOVALCE.....	37
6.1.1.	<i>O životě.....</i>	37
6.1.2.	<i>Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce.....</i>	39
6.2.	JOSEF DUBSKÝ.....	43
6.2.1.	<i>Španělsko-český slovník (1959) a Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español (1964) 43</i>	43
6.2.2.	<i>Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo (1977-1978).....</i>	46
6.3.	JIŘÍ ČERNÝ.....	53
6.3.1.	<i>Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz, Diccionario de americanismos español-checo A- Azz 53</i>	53
6.3.2.	<i>Španělsko-český slovník amerikanismů B-Cd, Diccionario de americanismos español-checo B- Cd 55</i>	55
6.3.3.	<i>Španělsko-český slovník amerikanismů I (A-D), II (E-O), III (P-Z),..... Diccionario de americanismos español-checo I (A-D), II (E-O), III (P-Z).....</i>	55
7	ZÁVĚR.....	59
8	RESUMÉ V ČESKÉM JAZYCE.....	62
9	RESUMÉ VE ŠPANĚLSKÉM JAZYCE.....	63
10	BIBLIOGRAFIE.....	64

10.1.	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	66
11	PŘÍLOHA.....	68

1 ÚVOD

Tato diplomová magisterská práce je rozčleněna do šesti kapitol, jejíž cílem je sestavit plnohodnotný soupis česko-španělských a španělsko-českých slovníků, které na území Česka vznikly během 20. a 21. století. Práce je zároveň rozdělena do dvou hlavních částí; tj. část teoretická a část praktická.

První část práce je část teoretická, která začíná druhou kapitolou a je zaměřena na vymezení základních pojmů lexikografie a lexikologie. Tyto dvě vědní disciplíny spolu souvisí, zpočátku se nerozlišovaly, ale postupem času došlo ke značným rozdílům, které si v kapitole představíme. Třetí kapitola vysvětluje pojem slovník jako lexikografické dílo a v podkapitolách, jež jsou součástí této kapitoly si slovníky rozdělíme dle typologie Františka Čermáka za českou lexikografii a jazykové slovníky Porta Dapeny za španělskou lexikografii.

Během tvorby této práce jsme se zejména opírali o španělské autory zabývající se lexikografií a španělskou tradici, z české jsme zmínili pouze Františka Čermáka. Všechna použitá bibliografie je v závěrečném seznamu. Čtvrtá kapitola, navazuje na kapitolu o slovníku a podrobně vysvětlí jeho strukturu. Vysvětlí rozdíl mezi makrostrukturou a mikrostrukturou slovníku a podrobně nahlédneme na prvky, které jsou součástí těchto struktur. Poslední kapitolou této praktické části je kapitola pátá, která je věnovaná dějinám české hispanistické lexikografii v kontextu lexikografie hispánské. Podíváme se na slovníky, které vznikaly od počátku 20. let 20. století až doposud. Vyjmenujeme i některé internetové slovníky, které od 90. let 20. století vznikly a staly se populárními.

Druhá část je orientovaná na případovou studii – analýzu vybraných česko-španělských a španělsko-českých slovníků. Celkem jsme analyzovali sedm slovníků, z toho jeden česko-španělský, který byl vnímán jako navazující díl pro španělsko-český slovník. Konkrétně jsme se věnovali třem autorům, z nichž dva považujeme za významné lexikografy a filology – jmenovitě – Josef Dubský a Jiří Černý. Třetím vybraným autorem je Antonín Vratislav Bejček, který během svého působení ve Španělsku v Barceloně sestavil slovník zaměřený na turisty a vystěhovalce. Jeho slovník jsme zvolili čistě z osobních důvodů, protože se jedná o předka autorky této práce. Analýzou slovníků chceme poukázat na jejich rozmanitost a neustále se vyvíjející postup práce. Také pestrost slovníků, které byly

publikované. Vycházíme od nejstarších slovníků, které byly specializované a autoři svá díla psali samostatně bez opory jiných prací a bez opory týmu, jako tomu bylo později. Vytvářeli se autorské kolektivy, tým lidí, kteří sestavovali spíše obecnější slovníky. V 90. letech 20. století se na trh dostaly komerční slovníky a slovníky odborně specializované, které měly konkrétní zaměření na slovní zásobu z různých sektorů. Slovníky byly několikrát přepracované a některé vyšly v několika vydáních tak, aby slovníková hesla odpovídala jazyku dané doby.

Zájem o španělský jazyk je v dnešní době velký, proto jsme se rozhodli pro toto téma, které nám je svým způsobem velmi blízké. Studium jazyka si žádá využití slovníku knižního klasického či internetového. Cílem naší práce je rozbor těch knižních klasických slovníků a nahlídnutí na celkový vývoj slovníků.

2 LEXIKOGRAFIE

V této kapitole si představíme lexikografii jako disciplínu a pojmy s ní spojené. Ukážeme rozdíl mezi lexikologií a lexikografií a představíme základní teoretický rámec těchto disciplín.

Původ slova lexikografie je řecký, jde o složeninu dvou slov, „lexikon“ (slovník) a „grafein“ (psát).¹ Za samostatnou lingvistickou disciplínu začala být považována v druhé polovině 20. století, konkrétně v šedesátých a sedmdesátých letech.²

Konkrétní definice lexikografie se liší – je zřejmé, že vedle koncepčních rozdílů hraje roli i národní tradice, protože lexikografické zvyklosti se v různých zemích liší.

Nejprve se podíváme, jaké definice k vymezení pojmů lexikografie a lexikologie přináší Slovník Španělské královské akademie (dále jen DRAE) – půjde tedy o názor španělské normotvorné instituce. Lexikografie je podle DRAE technika tvorby slov nebo slovníků³ a jde o obor lingvistiky, který studuje teoretické principy, na nichž je založena tvorba slovníků.⁴ Lexikologie je podle DRAE⁵ studium lexikálních jednotek jazyka a systematických vztahů mezi nimi.⁶ Z těchto definic lze vysoudit, že lexikografie je subdisciplínou lexikologie – to je nejspíše důvodem, proč jsou obě disciplíny někdy zaměňovány. Platí, že vše, co souvisí s lexikografií jako naukou o slovnících, je vlastně i součástí lexikologie, opačně to ale neplatí, mnohá lexikologická témata se lexikografie netýkají.

¹ RIPKA, Ivor a Mária IMRICHOVÁ. *Základy slovenskej lexikológie*. 2., doplněné a upravené vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove - Fakulta humanitných a prírodných vied, 2004, 155 s. ISBN 80-8068-311-5, str.15

² CÓRDOBA RODRÍGUEZ, Félix (2001): *Introducción a la lexicografía española*, Olomouc: Univerzita Palackého, str. 6.

³ técnica de componer léxicos o diccionarios

⁴ parte de la lingüística que estudia los principios teóricos en que se basa la composición de los diccionarios

⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA *Diccionario de la lengua española*, [online] dostupné z « <http://www.rae.es/rae.html> »

⁶ estudio de las unidades léxicas de una lengua y de las relaciones sistemáticas que se establecen entre ellas

Klíčovým lexikografickým pojmem je tedy slovník. Se slovníky se střetává každý z nás; velmi často je používají lidé, kteří se věnují cizím jazykům. Opravdové studium jazyka vyžaduje nejenom prosté užívání slovníků, ale též znalost jejich struktury a charakteristik – jen ten, kdo dobře chápe smysl a vnitřní strukturu toho kterého slovníku, ho může využít opravdu plně.

Prostá definice cíle lexikografie jako vytváření slovníků je podle H. Josselona ⁷ nedostatečná: lexikografie se podle něj věnuje shromažďování a organizaci lexikálních materiálů [...] se záměrem vypracovat slovníky⁸, tj. jde o činnost obecnější a širší.

Praktický rozměr lexikografie zdůrazňuje Julio Casares⁹:

„... rozlišujeme dva obory, jejichž společným zaměřením je původ, forma a význam slov: lexikologii, která tyto záležitosti studuje z obecného a vědeckého hlediska, a lexikografii, jejíž posláním, především užitelným, je definováno v našem lexikonu jako <umění tvořit slovníky>.“¹⁰

Technickou stránku zdůrazňuje E. Terreros¹¹: podle něj je lexikografie tradičně definována jako umění tvorby slovníků nebo také, moderněji, jako technika tvorby slovníků.¹² Oddělení praktické stránky od stránky teoretické, oddělení lexikologie a lexikografie nebylo v historii disciplíny vždy samozřejmé: Medina Guerra (2003) uvádí že prvním slovníkem, ve kterém se objevily výrazy „lexikografie“ a „lexikologie“, je slovník *Diccionario castellano con las voces de ciencias y artes*, který vydal právě výše zmíněný Esteban Terreros y Pando v roce 1786-1793.¹³

⁷ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. str. 17

⁸ la lexicografía se dedica a la recopilación y organización de materiales léxicos, reunidos por la lexicología, con la intención de elaborar los diccionarios

⁹ MEDINA GUERRA, Antonia M. (coord.) (2003): *Lexicografía española*, Barcelona: Ariel Lingüística. str.34

¹⁰ podemos distinguir dos facultades que tienen por objeto común el origen, la forma y el significado de las palabras: la lexicología, que estudia estas materias desde el punto de vista general y científico y la lexicografía, cuyo cometido, principalmente utilitario, se define acertadamente en nuestro léxico como el <arte de componer diccionarios>

¹¹ Ibid, .str.34

¹² La lexicografía ha sido definida tradicionalmente como el arte de hacer diccionarios o, también, más modernamente, como la técnica de hacer diccionarios.

¹³ Ibid, str.34

Moderní definici obou disciplín najdeme u Josého-Álvara Porto Dapeny (viz. Obrázek 1): tento autor považuje lexikologii a lexikografii za dvě strany jedné mince s tím, že na jejich odlišnost je potřeba se dívat z různých úhlů pohledu. Lexikografii definuje jako¹⁴

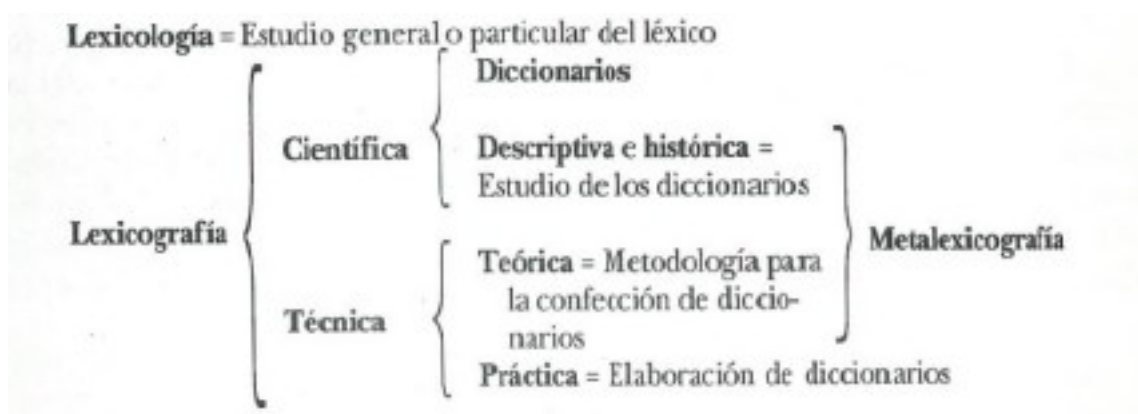
... disciplínu, která se zabývá vším, co se slovníků týká, jak z hlediska jejich vědeckého obsahu (studium lexika), tak i jeho materiálového zpracování a použití technik při jeho realizaci...¹⁵

Porto Dapena dále zmiňuje, že pokud se jedná o tyto dva aspekty (vědecký a technický), mluvíme už o takzvané teoretické lexikografii nebo metalexikografii, která má dvě části:

- popisnou, kritickou a historickou, která se bude zabývat studiem existujících slovníků;
- technickou či metodologickou, která může mít obecnou povahu při studiu problematiky.

K lexikologii Porto Dapena říká, že jakákoli jiná studie týkající se lexikonu a ne obsahu ve slovníku bude výhradně odpovídat oblasti lexikologie.¹⁶

Jeho pohled shrnuje obrázek 1¹⁷:

Obrázek 1

¹⁴ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 23-24

¹⁵ ... lexicografía es la disciplina que se ocupa de todo lo concerniente a los diccionarios, tanto en lo que se refiere a su contenido científico (estudio del léxico) como a su elaboración material y a las técnicas adoptadas en su realización o, en fin, al análisis de los mismos

¹⁶ Veškeré tyto informace jsou dostupné zde: PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 23-24

¹⁷ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 23

Podobný názor najdeme u Günthera Haensche (1997)¹⁸:

Lexikologie je vědecké studium lexika, ve skutečnosti se jedná o disciplínu, která při studiu lexika spojuje prvky etymologie, historii slov, historickou gramatiku, sémantiku, slovtvorbu a pro některé autory taky prvky strukturalismu, pokud studují lexikon jazyka jako strukturovaný systém.¹⁹

Autor výslovně uvádí, že dobrý lexikograf musí znát lexikologii, ale nesmí odvádět pozornost k čistě lexikologickým otázkám, protože jeho hlavním úkolem je tvorba slovníků.²⁰ Lexikografie podle něj²¹:

... se skládá ze dvou částí: praktická lexikografie, která vytváří slovníky, a teoretická nebo také metalexikografie, která slovníky zkoumá (konkrétně její historii, strukturu, typologii, účel, vztah k jiným lingvistickým disciplínám) a věnuje se také metodice jejího zpracování a kritice..²²

Shrneme-li základní charakteristiky srovnání pojmů lexikologie a lexikografie, můžeme konstatovat následující:

- mezi disciplínami se zpočátku nerozlišovalo, teoretický rozměr přípravy slovníků a s ním i souvislost s obecnější lexikologií přišel postupně;
- u lexikografie je v definicích zdůrazňován rozměr praktický (byť se postupně etablovala tzv. metalexikografie, která zkoumá přípravu slovníků, jejich typologii a metodologii teoreticky; i tato naše práce je vlastně metalexikologická), u lexikologie rozměr teoretický;
- lexikologie je chápána jako obecnější pojem než lexikografie, neboť se týká lexikonu jako celku, a jako taková vlastně zahrnuje i lexikografii.

¹⁸ HAENSCH, Günter (1997): *Los diccionarios del español en el umbral del siglo XXI*, Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca. Str.29

¹⁹ La lexicología es el estudio científico del léxico, en realidad es una disciplina que combina en sí elementos de etimología, historia de las palabras, gramática histórica, semántica, formación de palabras y, para algunos, autores también elementos de estructuralismo cuando se estudia el léxico de una lengua como un sistema estructurado.

²⁰ HAENSCH, Günter (1997): *Los diccionarios del español en el umbral del siglo XXI*, Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca. str.29

²¹Ibid, str.29-30

²² consiste en dos partes: la lexicografía práctica que elabora diccionarios y la teórica, o también metalexicografía, que los examina (su historia, su estructura, su tipología, su finalidad, su relación con otras disciplinas lingüísticas) y que se dedica asimismo a la metodología de su elaboración y a su crítica

3 SLOVNÍK

Slovník je podle DRAE²³

Repertoár ve formě knihy nebo v elektronickém formátu, ve kterém jsou v určitém pořadí shromážděna slova nebo výrazy jednoho nebo více jazyků, nebo konkrétního předmětu, spolu s jejich definicí, ekvivalencí či vysvětlením.²⁴

Porto Dapena v Manuálu technické lexikografie (*Manual de técnica lexicografía*) souhlasí s charakteristikou slovníku dle DRAE, ale zároveň uvádí²⁵:

... slovník je konzultační dílo, které se skládá z popisu lexikonu, který je určen čtyřmi proměnnými faktory: a) počet a rozsah hesel, b) způsob jejich studia, c) použité pořadí hesel, a na závěr, d) nosič hesel. ... slovník odkazuje také na díla, která nepředstavují přesné lexikální popisy, nebo se zabývají předměty, které jsou jazyku zcela cizí.²⁶

Existuje mnoho typů slovníků a záleží pouze na potřebách uživatele. Každý slovník v sobě ukrývá odpovědi na otázky uživatele, stačí si vybrat zrovna ten, který dotýčný potřebuje. Když se ještě před několika desítkami let řeklo „slovník“, každému se vybavila objemná tištěná kniha. V současnosti je tradiční typologie obohacena o moderní slovníky elektronické, které mají zcela specifické charakteristiky a které u mnoha lidí – podle jiných lidí bohužel – tištěné slovníky takřka úplně nahradily. Nicméně jak už jsme konstatovali, škála typů slovníků je různorodá, a proto se v následující podkapitole podíváme na jejich členění.

²³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA *Diccionario de la lengua española*, [online] dostupné z « <http://www.rae.es/rae.html> »

²⁴ Repertorio en forma de libro o en soporte electrónico en el que se recogen, según un orden determinado, las palabras o expresiones de una o más lenguas, o de una materia concreta, acompañadas de su definición, equivalencia o explicación.

²⁵ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 42

²⁶ el diccionario es una obra de consulta consistente en una descripción atomística del léxico y determinado, a su vez, por cuatro factores variables: a) el número y extensión de sus entradas, b) el modo de estudiarlas, c) la ordenación aplicada a las mismas, y, finalmente, d) el soporte de dicha descripción. ... diccionario se alude también a obras que no constituyen exactamente descripciones léxicas o se ocupan incluso de objetos ajenos por completo al lenguaje.

3.1. Typologie slovníků Františka Čermáka

Typy slovníků jsou různé a rozdělují se podle mnoha kritérií. František Čermák (1995) v *Manuálu lexikografie* nabízí následující typologii hledisek, podle kterých lze slovníky členit²⁷:

- a) Encyklopedické a jazykové slovníky z hlediska obsahu
- b) Diachronní (historické/etymologické) a synchronní z hlediska časového období
- c) Jednojazyčné (výkladové) a vícejazyčné (dvojazyčné/překladové) podle zpracování jazyků
- d) Normativní a deskriptivní (vědecké) z hlediska zaměření slovníků
- e) Alfabetické (abecední) a nealfabetické (frekvenční/retrogradní/věcné) podle uspořádání hesel
- f) Dílčí (terminologické/dialektické/slangové/frazeologické) a celonárodní podle oblasti
- g) Onomaziologické (synonymické) a sémaziologické (ortografické/ortoepické) podle východiska
- h) Knižní a elektronické z hlediska média uložení

Nejde tedy vlastně o typologii slovníků, ale spíše o typologii kritérií. Jednotlivá hlediska nejdou proti sobě, tj. týž slovník může být zároveň elektronický, jednojazyčný, synchronní, normativní a celonárodní. Každý reálný slovník tak můžeme podrobně charakterizovat za pomoci zmiňovaných kritérií a všechny existující podrobné typologie slovníků pracují s podobnými hledisky. V následujících kapitolách si představíme některé z nich.

3.2. Encyklopedické slovníky

Porto Dapena přišel s rozdělením slovníků na lingvistické a nelingvistické (informativní).²⁸ Slovníky lingvistické se věnují lexikonu, neboli slovní zásobě jednoho či více jazyků. Konkrétně se specializují na slovo, jeho gramatickou povahu, využití, původ atd. Slovníky nelingvistické, jinými slovy, informativní, nám naproti tomu neobjasňují význam

²⁷ ČERMÁK, František, BLATNÁ, Renata (1995): *Manuál lexikografie*, Jinočany: H&H. str.11

²⁸ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 43

slov, ale popisují věci, osoby a jevy. Do této skupiny patří slovníky technické, encyklopedické a terminologické²⁹ s tím, že encyklopedický slovník neobsahuje charakteristiku slov. Jinými slovy, tyto typy jsou vyděleny na základě Čermákových kritérií a) a f). M. Campos Souto a J. I. Pérez Pascual charakterizují encyklopedický slovník trochu jinak: mluví o něm jako o slovníku, ve kterém se pojí vlastnosti slovníku i vlastnosti encyklopedie. Tvrdí, že tento druh slovníku je hybridní.³⁰ Podobný závěr by šlo vyčíst i z definice v DRAE³¹: „slovník, který kromě běžných slov jazyka, obsahuje také vlastní jména významných osob, událostí, míst, atd.“³² V encyklopedických slovnících se čtenář velmi často setkává i s ilustracemi, které napomáhají k porozumění daného tématu.

Podtypem informativního slovníku je slovník terminologický. Tento druh přináší výklad vědeckých pojmů z různých oblastí vědy či umění. Můžeme jej řadit i pod lingvistickou skupinu slovníků, i přestože se nejedná o jazykový výklad. Porto Dapena zmiňuje, že mezi jazykovým slovníkem a slovníkem terminologickým existuje jistá symbióza, protože odborné termíny, které nalezneme, mají lingvistický charakter.³³

3.3. Jazykové slovníky podle Porta Dapeny

Nyní se budeme věnovat tomu hlavnímu, a to jsou lingvistické slovníky a jejich obecná kritéria z pohledu Porta Dapeny. Lingvistické slovníky se klasifikují podle následujících kritérií³⁴:

- Z hlediska časového období (*según la perspectiva temporal*)
- Z hlediska čtyř kritérií – velikost a rozsah hesel, způsob studia, pořadí hesel, nosič (*según los cuatro criterios – volumen y extensión de las entradas, el modo de tratarlas, la ordenación, el soporte*)

²⁹ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros., str.43

³⁰ PÉREZ PASCUAL, J.I. (2003) *El diccionario y otros productos lexicográficos*. In MEDINA GUERRA et al. *Lexicografía española*. Barcelona: Editorial Ariel, S.A., 2003. str. 61

³¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA *Diccionario de la lengua española*, [online] dostupné z « <http://www.rae.es/rae.html> »

³² diccionario que, además de las palabras comunes de una lengua, contiene nombres propios de destacados personajes, acontecimientos, lugares, etc.

³³ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 49

³⁴ Ibid, str.49-50

- Z hlediska jazykové úrovně (*según el nivel lingüístico*)
- Z hlediska účelu a publika (*según la finalidad y público*)

Jeho klasifikaci můžeme propojit s klasifikací kritérií u Františka Čermáka. Po rozdělení kritérií u obou autorů si můžeme všimnout, že se mísí. Porto Dapena pracuje s různými kritérii, proto si v následujících podkapitolách některé představíme.

3.3.1. Z hlediska časového období

Z hlediska časového období Porto Dapena rozlišuje slovníky synchronní, které registrují slovní zásobu jazyka v konkrétním časovém období, a diachronní slovníky, které zaznamenávají historický rozvoj jazyka. Patří sem historické, etymologické a chronologické slovníky. Historický slovník zaznamenává slovní zásobu používanou v minulých obdobích vývoje jazyka. Podává vysvětlení o historii slov, o změnách ve vývoji významů a obdobích vzniku slov. Etymologický slovník představuje osobitý typ výkladového slovníku. Jeho cílem je objasnit původ a vznik jednotlivých slov.

3.3.2. Z hlediska velikosti a rozsahu

Z hlediska rozsahu a dle počtu jazyků se slovníky dají dále klasifikovat jako jednojazyčné (*monolingües, unilingües*) a vícejazyčné (*plurilingües, políglotas*), které se dále dělí na dvojjazyčné (*bilingües*), trojjazyčné (*trilingües*) atd. Již z názvů vyplývá, že jednojazyčné slovníky se budou zabývat studiem jednoho jazyka a dvojjazyčné a vícejazyčné budou studovat dva nebo více jazyků. Dle rozsahu můžeme slovníky dále dělit podle kategorií slov s určitým zaměřením. Dělí se na obecné (*generales*) a specializované (*particulares*³⁵): „Obecný slovník je ten, který studuje lexikon jazyka v celé své šíři, zatímco specializovaný slovník se zabývá pouze určitou částí slovní zásoby.“³⁶

Pod skupinu specializovaných slovníků patří široká škála slovníků s různým zaměřením. Můžeme je rozdělit na čtyři velké, dále členěné skupiny:

- „vnější“ (*diccionarios particulares de restricción externa*)

³⁵ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros, str.59-65

³⁶ El diccionario general es el que estudia el léxico de una lengua en toda su amplitud, mientras que un diccionario particular tan solo se ocupa de una determinada parcela del vocabulario

- nářeční slovníky (*los diccionarios dialectales*)
- slangové (*los de jergas*)
- odborné (*los profesionales*),
- terminologické (*los terminológicos*)
- onomastické (*los onomásticos*)
- normativní (*los de normalización*)
- „vnitřní“ (*los diccionarios de restricción interna*), které můžeme považovat za gramatické slovníky
 - slovníky týkající se výslovnosti, pravopisu, morfologie a syntaxe (*los diccionarios de pronunciación, ortográficos, morfológicos y sintácticos*).
- *Los textuales*:
 - slovník přísloví (*diccionarios de refranes*)
 - slovník ustálených slovních spojení (*de locuciones*)
 - slovník idiomů (*modismos*)
- *Los fraseológicos* – slovník slavných vět či citátů (*los de frases célebres o de citas*).

Kritérium velikosti či rozsahu můžeme chápat i jinak, ve smyslu vysloveně kvantitativním. Pak mluvíme o následujících typech:

- tezaurus (*tesoro o thesaurus*)³⁷ („historický slovník s příklady nebo citacemi. Jedná se o náročné dílo k manipulaci, proto je určené spíše pro odborníka než pro běžného uživatele“.³⁸);
- stručný slovník (*diccionario abreviado*) (obsahuje omezený počet lexikálních jednotek, které jsou doprovázeny stručnou definicí);
- příruční slovník (*diccionario manual*) (rozsahově větší než stručný, obsahuje také archaismy, neologismy a technická slova);
- kapesní slovník (*diccionario de bolsillo*) (mezi běžnými uživateli velmi populární; patří mezi nejmenší slovníky, co se rozsahu týče, jsou velmi snadno přenosné a často jsou určeny na cesty do zahraničí).³⁹

³⁷ PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros, str.60

³⁸ diccionario de tipo histórico y de ejemplos o citas. Es obra de difícil manejo, destinada más bien al especialista que al hombre de la calle

³⁹ Veškeré tyto informace byly získané z PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 41-61

3.3.3. Z hlediska jazykové úrovně

Z hlediska jazykové úrovně se rozlišují tři roviny: jazyk (*lengua*), norma (*norma*) a řeč (*habla*). Tyto tři roviny přináší základní slovníkové rozdělení na tři typy: jazykové, které se zabývají pouze základními významy, normativní, které zahrnují normativní slovníky a v neposlední řadě, řečové, které se zabývají reálným používáním slovní zásoby.

3.3.4. Z hlediska účelu

Je logické, že ne každý slovník je určený pro stejné publikum. Na jednu stranu se setkáváme se slovníky se speciálním zaměřením na konkrétní věc, na druhou stranu to mohou být slovníky určené ke studiu jazyka (pro studenty či cizince). Zaměříme se na slovníky lingvistické, které se především zabývají lexikem. Do této kategorie patří slovníky, které slouží k výuce jazyka, a to jsou slovníky pedagogické (*diccionarios pedagógicos para la enseñanza*). Jsme si vědomi toho, že veškeré typy slovníků slouží ke studiu, ale tato kategorie je orientována na konkrétní publikum. Pedagogické slovníky můžeme dále dělit na dětské (*diccionarios infantiles*) a školní (*escolares*). Dětské slovníky jsou určené pro děti a obsahují slovní zásobu přiměřenou vzdělání žáků základních škol. Slovníky školní jsou určené pro uživatele mateřského jazyka – cílem je zdokonalovat se ve svém rodném jazyce. A můžeme sem také zařadit i slovník, který slouží k výuce jazyka určené cizincům (*diccionario para la enseñanza a extranjeros*).

Dalším kritériem rozdělení této podskupiny je podle uspořádání a struktury hesel. Rozlišují se slovníky sémaziologické (*los diccionarios semasiológicos*) a onomaziologické (*los diccionarios onomasiológicos*).

Sémaziologické slovníky vycházejí od formy a zabývají se obsahem těchto forem. Hesla bývají řazena abecedně podle prvního písmene (abecední slovníky, které řadí slova od prvního až po poslední písmeno z abecedy) nebo odzadu, v abecedním uspořádání od posledního do prvního písmene (tzv. retrográdní slovníky, *retrogrado*).

Slovník, který je onomaziologický, vychází naopak od významu hesel a způsob hledání tedy převrací (místo od výchozí formy začíná od výchozího významu lexikální jednotky). Podle zvoleného konkrétního významu uvádí všechna hesla pro něj relevantní,

která jsou uvnitř tříděna podle sémantických i formálních kritérií (tj. např. ve frazeologickém slovníku podle toho, zda jde o přirovnání, výrazy neslovesné, výrazy slovesné anebo větné).⁴⁰

Z hlediska zaměření dále rozlišujeme slovníky normativní a deskriptivní. Normativní slovníky obsahují ideální model lexikonu jazyka, odrážející slovní zásobu standardního jazyka. Deskriptivní slovníky se zabývají popisem všech slov v jazyce, tj. i tou částí slovní zásoby, která není součástí standardu.⁴¹

3.3.5. Z hlediska formátu – nosiče informací

Moderní doba přinesla alternativy k tradičním, papírovým slovníkům (*diccionario de papel*), tištěným ve formě knihy, totiž slovníky elektronické (*diccionario electrónico*), které jsou schopny do značné míry nahradit slovníky tištěné. Elektronický slovník má mnoho nesporných výhod, především rychlost při vyhledání hesel. Poskytují uživateli možnost dostat se k množství informací jednoduše, rychle a snadno, proto je manipulace s elektronickými slovníky mnohem snazší a rychlejší nežli vyhledávání v klasických knižních slovnících. Další výhodou *on-line* slovníků je jejich dostupnost a také skutečnost, že se moderní technologie neustále vyvíjí, takže slovníky podstupují aktualizace, které s sebou přináší nové možnosti ve vyhledávání.

⁴⁰ ČERMÁK, František a Jan HOLUB. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 5, Onomaziologický slovník*. Voznice: Leda, 2016, 527 stran ; ISBN 978-80-7335-440-4.

⁴¹ Veškeré tyto informace byly získané z PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros. Str. 41-61

4 STRUKTURA SLOVNÍKU

4.1. MIKROSTRUKTURA SLOVNÍKU (*microestructura del diccionario*)

Mikrostruktura slovníku představuje uspořádání všech prvků obsáhnutých v lexikografickém hesle.⁴² „Jádro slovníku nebo glosáře se dělí na hesla, kterým se též říká *artículos* či *entradas*.“⁴³ Lexikografické heslo je nejmenší autonomní jednotkou slovníku a obsahuje tzv. heslové slovo, lemma. Lemma je vlastně oznamovací částí lexikografického hesla, jehož obsah má za úkol vysvětlit a obsáhnout jednotlivá heslová slova. Zbytek hesla slouží jako popisná část, která v sobě nese definici.

„... slovníky v sobě mohou skrývat informace o etymologii, údaje o výslovnosti a pravopisu, gramatické kategorie a číslo, omezení v použití, synonyma a antonyma, lexikální kombinace, ve kterých se vyskytuje, relevantní syntaktické aspekty, morfologické nepravidelnosti a samozřejmě definice různých významů společně s příklady o použití.“⁴⁴

Může tedy obsahovat údaje o etymologii, výslovnosti, pravopisu nebo gramatické aspekty. DRAE⁴⁵ definuje lemma jako „slovo, které je v čele článku slovníku či encyklopedie.“⁴⁶

„Rozsah a obsah hesla se může měnit podle cíle a cílové skupiny daného slovníku.“⁴⁷

⁴² GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 105.

⁴³ Haensch a kol., str. 462

El cuerpo de todo diccionario, glosario, se divide en „artículos“, llamados también „entradas“.

⁴⁴ GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 105.

... los diccionarios pueden recoger información sobre la etimología, la pronunciación y la ortografía, la categoría gramatical y el número, las restricciones de uso, los sinónimos y antónimos, las combinaciones léxicas en que aparece, los aspectos sintácticos relevantes, las irregularidades morfológicas, y, por supuesto, las definiciones de las diversas acepciones, con sus ejemplos de uso.

⁴⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA *Diccionario de la lengua española*, [online] dostupné z « <http://www.rae.es/rae.html> »

⁴⁶ Palabra que encabeza un artículo de un diccionario o de una enciclopedia.

⁴⁷ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.462

La extensión y el contenido de un artículo pueden variar mucho, según la finalidad y el grupo de destino.

Mikrostruktura tedy poskytuje uživateli všestranné informace o vyhledávaném lemmatu. V rámci mikrostruktury se o slovníkových heslech dozvídáme informace foneticko-fonologické, morfologické a sémantické a jsou zde využívány různé zkratky, odkazy či typy písmen pro odlišení informací.

4.1.1. Grafické značení ve slovníku

Co se týče grafické stránky, většinou jeden odstavec odpovídá jednomu heslu a spolu tvoří grafickou jednotku. K rozlišení vícero informací se používají různé typy a velikosti písma, či dokonce tučné písmo nebo kurzíva.⁴⁸

Heslové slovo je ve slovníku vyznačené tučným písmem. Definice a ekvivalenty v jiném jazyce jsou většinou znázorněny klasickým, obyčejným písmem. V zájmu kondenzace se používají různé symboly a zkratky, které přispívají k jasnějšímu porozumění. Informace o použití slov jsou zobrazeny kurzívou. Avšak nejsou jediné, jelikož kurzívou mohou být zapsaná i latinská jména rostlin, zvířat, chorob a podobně. Informace týkající se použití slov se nacházejí před definicí hesla, nebo například ve dvojjazyčném slovníku za každým významem daného slova. Pro ulehčení orientace ve slovníku s alfabetským pořadím hesel se doporučuje uvést v hlavičce každé strany první a poslední heslové slovo, které se na dané straně nachází.⁴⁹

Dalším kritériem v mikrostruktuře slovníku je výskyt grafických znaků, jako jsou například závorky, které se používají při vysvětlování vícero významů či při vědeckém pojmenování názvů zvířat a rostlin. Hranaté závorky se používají při fonetickém přepisu slova, tedy při zobrazení jeho výslovnosti. Znak < za slovem znamená – „pochází z“ a znak > uživateli sděluje, že slovo uvedené před ním bylo základem pro slovo uvedené za ním. Znak hvězdičky (*) se používá při hypotetické etymologii slova nebo pro rozlišení vícero slov. Lomítko (/) nebo dvě lomítka (//) označují oddělení různých významů slov. Opakovací znak

⁴⁸ GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 105. La descripción lingüística utiliza también las diferentes convenciones gráficas, como la cursiva y, aunque menos, la versalita.

⁴⁹ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.477-478

(~) souží k nahrazování slov, která se velmi často opakují. Představí nám klíčové slovo, které bude posléze nahrazeno právě tímto znakem, aby nedocházelo k neustálému opakování. Znak šipky (→) odkazuje k dalšímu heslu.⁵⁰ K důležitým značením patří také zkratky a další pomocné znaky, kterými jsou například svislá čára (|) a dvojitá svislá čára (| |), díky kterým snadno rozlišíme významy slov.⁵¹

4.1.2. Významy slov (*Acepciones*)

Podle Humberta Hernández (1991) je význam slova „každý z možných významů slova, přijatý a potvrzený územ, který je ve slovníku popsán lexikografickou definicí.”⁵²

Většina slov má ve slovníku přiřazeno vícero významů a každý z nich je očíslovaný. Jednotlivé významy jsou většinou odděleny dvojitou svislou čarou, ale můžeme se také setkat se slovníky, ve kterých je každý význam zapsán v novém odstavci. Pro stanovení pořadí jednotlivých významů se využívá diachronní a synchronní kritérium. „Například ve španělské lexikografii se většinou využívá uspořádání na základě etymologie slova, tzn. první se řadí význam, který má nejbližší k původnímu významu slova.”⁵³

4.1.3. Etymologie slov (*Etimología*)

Ve španělské lexikografii má etymologie dlouhou tradici. Jeden z prvních jednojazyčných slovníků byl slovník Sebastiána de Covarrubiase (1616)⁵⁴ a jednalo se o slovník etymologický. V těchto typech slovníků údaje o etymologii nejčastěji následují hned po lemmatu (viz. následující příklad):

Ledo,da. (Del lat. *Laetus*)⁵⁵

⁵⁰ Ibid, str. 478-479

⁵¹ GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 106, También constituyen un recurso de gran provecho signos ortográficos auxiliares como la pleca (|) y la doble pleca (| |) para separar acepciones.

⁵² GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 107. Cada uno de los sentidos realizados de un significado, aceptado y reconocido por el uso, que en el diccionario aparece verbalizado por medio de la definición lexicográfica.

⁵³ Ibid, str.107

En la tradición lexicográfica del español ha sido frecuente la ordenación de las acepciones según el criterio etimológico, que hace que aparezca en primer lugar la acepción más próxima al sentido del étimo.

⁵⁴ Ibid, str.107

⁵⁵ Ibid, str.107

Nejedná se o pravidlo, pozice etymologické charakteristiky může být až po ortografickém či fonetickém údaji, nebo dokonce až na samotném závěru hesla.⁵⁶

4.1.4. Výslovnost (*Pronunciación*)

Uvedení výslovnosti je typické především pro dvojjazyčné slovníky. Výslovnost je nesmírně důležitá, protože se v makrostruktuře slovníku mohou objevit i cizí slova či zkratky, které by mohly být pro uživatele matoucí. Údaje o výslovnosti se vyskytují za heslovým slovem nebo jsou uvedené na konci hesla.⁵⁷

G. Haensch (1982) uvádí, že „informace o výslovnosti následuje po lemmatu, vždy v hranatých závorkách.“⁵⁸

4.1.5. Pravopis (*Ortografía*)

Se správným pravopisem se můžeme seznámit prostřednictvím heslového slova. Čtenář si za pomoci slovníku může ověřit správný tvar slova, které potřebuje napsat. Údaje o pravopisu se uvádějí před definicí v závorce nebo na konci hesla tam, kde je prostor na poznámky.⁵⁹

4.1.6. Gramatické informace (*Indicaciones gramáticas*)

V jednojazyčných slovnících se o lemmatech dozvíme veškeré potřebné informace týkající se gramatických kategorií. Na druhou stranu se setkáme s dvojjazyčnými slovníky, ve kterých se gramatické kategorie objeví pouze v případě nejasností.⁶⁰ Podle tvrzení C. Escribana (2003) „nejtradičnější gramatickou informací jsou gramatické kategorie heslového slova, které se uvádějí pomocí zkratk a vztahují se na tyto kategorie: podstatná jména,

⁵⁶ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.485-486

⁵⁷ GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 111-112

⁵⁸ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.483

„sigue la pronunciación, siempre entre corchetes.

⁵⁹ GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 113

⁶⁰ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.486

přídavná jména, slovesa, příslovce, předložky, atd.⁶¹ Tyto zkratky, které Escribano zmiňuje, určují jednotlivé gramatické kategorie a nachází se bezprostředně za heslovým slovem.

Mezi nejdůležitější zkratky, se kterými se při vyhledávání ve slovnících můžeme setkat, patří jednoznačně ty, které označují slovní druhy a gramatické kategorie – rod a číslo. Ve španělských slovnících se setkáme s následujícím značením gramatických údajů:⁶²

- s/m – *sustantivo/masculino* (podstatné jméno/rod mužský)
- s/f – *sustantivo/femenino* (podstatné jméno/rod ženský)
- sg./pl. – *singular/plural* (jednotné číslo/množné číslo)
- adj. – *adjetivo* (adjektivum)
- pron. – *pronombres* (zájmena)
- v. – *verbos* (slovesa)
- adv. – *adverbios* (příslovce)
- prep. – *preposiciones* (předložky)
- conj. – *conjunciones* (spojky)
- interj. – *interjecciones* (citoslovce)

Analogické zkratky, odpovídající českým termínům, najdeme i v českých slovnících.

4.1.7. **Synonyma a antonyma, polysémie a homonymie (*Sinónimos y antónimos, polisemia y homonimia*)**

Ve slovnících se uživatel rovněž obeznámí se sémantickými vztahy, které tvoří nedílnou součást systému slovní zásoby. Synonyma a antonyma se ve slovnících vyskytují většinou na konci každého významu slova nebo na konci lexikografického hesla.⁶³ Synonyma, antonyma odrážejí hlubší vzhled do systémových jazykových vztahů, což může uživateli pomoci např. při vytváření textů, překladu atd.

⁶¹ GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In Lexicografía española. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 123 „La información gramatical más tradicional es la categoría gramatical de la palabra de la entrada, mediante abreviaturas que hacen referencia a estas categorías: sustantivo, adjetivo, verbo, adverbio, preposición, conjunción etcétera“

⁶² HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.487

⁶³ Ibid, str.114

V sémaziologických slovnících, které neobsahují údaje o etymologii slov, se nedělají rozdíly mezi polysémií a homonymií. Upřednostňuje se uvést jedno heslo s odpovídajícími podhesly. Například ve španělském slovníku se u slova *china*, objeví hned několik možností: **china** f 1. obyvatel Číny ženského pohlaví (*habitante de la China de sexo femenino*); 2. tenká látka z Číny (*tela fina de China*); 3. jemný porcelán (*porcelana fina*); 4. oblázek, malý kámen (*guijarro, pequeña piedra*), a nespočet dalších významů.⁶⁴

„Pokud se jedná o onomaziologický slovník, kterému odpovídají lexikální jednotky různých významů, rozlišuje se tolik jednotek, kolik je významů.“⁶⁵

4.1.8. Lexikografické charakteristiky (*Marcas lexicográficas*)

Lexikografické charakteristiky poskytují uživateli slovníku velmi cenné informace. Tradičně se zkratky uvádějí před definicí slova, ale jelikož by mohlo dojít k omylu při rozlišování zkratk a těchto charakteristik, některé slovníky přestaly zkratky používat, protože byly často uvedené či interpretované chybně.⁶⁶

C. Escribano uvádí následující klasifikaci lexikografických charakteristik: diachronické (*diacrónicas*), diatopické (*diatópicas*), diafázické (*diafásicas*), diastratické (*diatráticas*) a diatechnické (*diatécnicas*).⁶⁷

Diachronická charakteristika (*marcas diacrónicas*) poskytuje informace o tom, která slova jsou zastaralá, nepoužívaná, málo používaná, historická či archaická. Tradičně se ve španělské lexikografii nezařazovala nová slova, tzv. neologismy. V posledních letech je mnohem častěji vyžadováno, aby slovníky odrážely aktuální použití lexika v jazyku a možná i proto jsou někdy z takových slovníků odstraněna historická slova a jejich příslušné charakteristiky.⁶⁸ Mezi nejznámější charakteristiky patří arc. – archaizmus (*arcaísmo*), hist. – historická slova (*palabras históricas*), neol. – neologismy (neologismus). Některé slovníky používají místo označení hist. a arc. pouze označení ant. – zastaralá slova (*anticuado*).⁶⁹

⁶⁴HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.467-468

⁶⁵ Ibid, str. 468-469

Cuando a un significante léxico le corresponden diferentes acepciones, se distinguen tantas unidades léxicas como acepciones.

⁶⁶ GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 115

⁶⁷ Ibid, str.116

⁶⁸ Ibid, str. 116

Diatopické charakteristiky (*marcas diatópicas*) odrážejí geografické a regionální použití lexikálních jednotek. Španělské slovníky pochopitelně mohou obsahovat amerikanismy, tudíž se výskyt těchto hesel musí označit příslušnou charakteristikou, například: **Arg.** (Argentina), **Chi.** (Chile), atd. Tento typ značky se nachází ve slovníku ve formě zkratk před definicí, ale některé slovníky je neuvádějí vůbec.⁷⁰

Diafázické (*diafásicas*) a diastratické (*diastráticas*) charakteristiky odrážejí stylové zařazení slova, příp. jeho emocionální rozměr. Diastratické charakteristiky označují lexikální jednotky, jejichž užívání je spjaté s určitou skupinou mluvčích. Vypovídají o stylistické rovině jazyka a konkrétně jsou zaměřené na sociokulturní úroveň. Ve španělských slovnících nalezneme například tyto: mládežnický (*juvenil*), dětský (*infantil*), lidový (*popular*), venkovský (*rústico, rural*).⁷¹ Diafázické značky zachycují společenskou úroveň jazyka a označují slova patřících do různých sociálně definovaných jazykových skupin. Převážně se jedná o hovorovou řeč určité společenské nebo profesionální vrstvy lidí (žargon), nebo o slangovou řeč používanou dětmi, lidmi z nižších vrstev či řemeslníky (argot).⁷²

Podle Battanerové představují diatechnické značky slova pocházející z oblasti vědy a techniky, které rovněž můžeme nazývat jako „technické výrazy“ (*tecnicismos*).⁷³ S tímto druhem značek se většinou setkáváme v odborných, technických slovnících, ale mohou se objevit i ve všeobecné slovní zásobě. V současnosti disponují slovníky s bohatým množstvím technických slov využívajících širokou škálu značek a dle slov Fajarda Aguirreho mohou pro lexikografa nastat potíže ve chvíli, kdy chce určit, zda „jednotka je či není technickou záležitostí, a tedy zda by měla být označena či nikoli.“⁷⁴

4.2. MAKROSTRUKTURA SLOVNÍKU (*macroestructura del diccionario*)

⁶⁹ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.491

⁷⁰GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV, str. 116-117

⁷¹ Ibid, str. 117

⁷² Ibid, str. 117

⁷³ Ibid, str.118, Op. cit. BATTANER M. (1996)

⁷⁴ Ibid, str.118, Op. cit. AGUIRRE Fajardo (1994), „Las dificultades aparecen a la hora de determinar si una unidad es o no un tecnicismo, y por lo tanto, si debe o no marcarse.“

Nejdůležitějším prvkem makrostruktury je uspořádání lexikálního materiálu do celku.⁷⁵ Makrostruktura slovníku je tvořená seskupením heslových slov. Heslové slovo se v užším pojetí chápe jako jednotka, která uvádí jednotlivá hesla ve slovníku. V širším pojetí se jedná o každou lexikální jednotku, o které slovník ve své mikrostruktuře nebo makrostruktuře poskytuje informace.⁷⁶ „A přiřazuje se i předmluva slovníku, tabulky a přílohy.“⁷⁷

Makrostruktura slovníku uživatelům poskytuje přehledné uspořádání a vzájemné provázání hesel, které mohou být seřazené abecedně nebo dle skupin slov podle pojmového systému.

Všeobecně se termín *makrostruktura* využívá k označení ⁷⁸:

1. Souboru lemmat ve slovníku, který se taktéž označuje jako nomenklatura.
2. Uspořádání a zpracování lemmat: abecední nebo tematické
3. Obecnému uspořádání materiálů ve slovníku

4.2.1. Seřazení a označení hesel ve slovníku

Ve většině slovníků převládá alfabetské uspořádání a zpracování lemmat. Tato klasifikace je jednou z nejpoužívanějších a považuje se za přehlednou. Můžeme se taktéž setkat s kombinací jiných typů seskupení materiálů, tj. například podle slovních skupin či rodin, kde se naruší abecední pořadí. Hledané klíčové slovo zůstává jako řídicí jednotka na prvním místě, ale obsahuje rovněž slova, která by správně měla být na jiném místě dle alfabetského systému. Podíváme se na slovníkové heslo *contagio* (nákaza, infikování). Považujeme-li *contagio* za řídicí jednotku slovníkového hesla, podíváme se, která další slova jsou pod tímto heslem zahrnuta. Následuje *contagiar*, *contagiarse*, *contagiosidad*, *contagioso*, *contaminación*, *contaminado*, *contaminador*, *contaminar* a dále také *container* či *contal*. Tato

⁷⁵HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.452

El elemento más importante de la macroestructura de un diccionario es la ordenación de los materiales léxicos en conjunto.

⁷⁶ CASTILLO CARBALLO. La macroestructura del diccionario. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo III, str. 81

⁷⁷ FILIPEC, Josef. Teorie a praxe jednojazyčného slovníku výkladového. In *Manuál lexicografie*. Ed. Čermák, František – Blatná, Renata. 1. Vydání. Jinočany : H&H, 1995, Kapitola 1, s. 21

⁷⁸ CORDOBA RODRÍGUEZ, Félix (2001): *Introducción a la lexicografía española*, Olomouc: Univerzita Palackého, str. 14-15

poslední dvě slovníková hesla by měla být před slovem *contaminar*, ale vyskytují se až po něm, takže se narušuje abecední pořadí. Slovníková hesla, která jsou obsažena a která narušují abecední pořadí se objevují bez definic, pouze se odkazují k řídicímu heslu (v našem případě *contagio*).⁷⁹

V makrostruktuře slovníků se setkáme jak s abecedním uspořádáním, tak s uspořádáním, který tento systém narušuje. Obě varianty přináší pro uživatele některé výhody. Abecední uspořádání je snadné pro orientaci ve slovníku, naopak klasifikace, která abecední pořádek narušuje, může být užitečná pro uživatele etymologických slovníků, protože umožňuje uživateli vidět všechny možné varianty slov, které jsou zahrnuty pod jedním slovníkovým heslem.⁸⁰

Důležitou roli sehrává rovněž uvedení dalších členů paradigmatu daného slova. Jednotlivé slovní druhy obsahují konkrétní označení pro snadnou orientaci. U podstatných jmen se setkáváme s označením rodu *f* – *femenino* (ženský rod) nebo *m* – *masculino* (mužský rod). Co se týče čísla u podstatných jmen, označení je následující; *sg.* – *singular* (číslo jednotné) a *pl.* – *plural* (číslo množné). Ve slovnících českých jsou tato značení taktéž, pro rod ženský je značení písmenem *ž* a pro rod mužský *m*. Jednotné číslo je označené jako *j. č.* a množné číslo jako *mn. č.* Názorným příkladem španělského heslového slova můžeme například uvést: *diente m.* nebo *casa f.* Z češtiny uvedeme například: *sever m.* či *látka ž.*⁸¹

Ve španělském jazyce se můžeme setkat i s takovými podstatnými jmény, které se používají v obou rodech, ve slovnících jejich označení poznáme následovně: *basurrero, -ra*. Přídavná jména, která mají dvoje zakončení a používají se v jak v ženském, tak v mužském rodě se zapisují tak, že se uvede mužský rod slova, který je doprovázen rodem ženským; *examinando, -da*. Adjektiva jednovýchodná, např.: *amable, hábil*, jsou ve slovnících vyobrazena bez dalších koncovek, označují se pouze zkratkou *adj.*

⁷⁹ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.452-453, Op. cit. MOLINER, *Diccionario de uso Contagio* como cabeza de familia, por ejemplo, siguen *contagiar, contagiarse, contagiosidad, contagioso, contaminación, contaminado, contaminador y contaminar*, y palabras como *container* o *contal*, que vendrían antes de *contaminar*, aparecen después, rompiéndose así el orden alfabético. Las palabras que están fuera del lugar que les corresponde alfabéticamente, aparecen en él también, pero sólo como lema (sin definición)...

⁸⁰ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.452

Es útil especialmente para los diccionarios etimológicos porque permite tratar en un solo artículo todas las palabras relacionadas con un étimo.

⁸¹ Příklady získané z: *Španělsko-český, česko-španělský praktický slovník*. 1. vyd. Brno: Lingea, 2011. 1247 s. --pro každého. ISBN 978-80-87471-11-1.

Co se týče zájmen osobních a přivlastňovacích, jejich varianty se zapisují samostatně v lexikografickém hesle, tj. ve slovníku nalezneme pokaždé jiné tvary hesel pro každou jednu z forem zájmena.

Konečně slovesa jsou ve slovnících zapsána v infinitivu. Občas se u sloves uvádí taktéž participium neboli příděstí. Jedná se o taková slovesa, která mohou zastat funkci přídavného jména. Podobně se v některých slovnících, nejčastěji s didaktickým účelem, můžeme setkat s neurčitými tvary sloves.⁸²

Ve španělském jazyce existuje mnoho slov, která mohou mít z hlediska přízvuku dvě formy. Jedná se o taková slova, která vykazují lexikální variabilitu a mezi sebou jsou rozlišena grafickým znázorněním či přízvukem. Jako uvádí Castillo Carballo v kapitole o makrostruktuře, „...tato slova bývají oddělena čárkou či za pomoci disjunktivní spojky *o*, jako je například u těchto slov: *élite, elite* nebo *dinamo o dñamo*.“⁸³

Do této chvíle jsme popisovali slovníky, ve kterých převládá abecední uspořádání hesel, ale tak tomu není vždy. V praxi se můžeme setkat taktéž se slovníky, ve kterých se slovní zásoba může řadit podle sémaziologického či onomaziologického hlediska. S tímto kritériem uspořádání hesel ve slovníku jsme se již setkali v podkapitole 3.3.4, nyní se na toto uspořádání hesel zaměříme konkrétněji. Sémaziologické uspořádání, mohli bychom říci od formy k obsahu, je založené na tom, že lexikograf vychází od formy slova, následně popíše její význam prostřednictvím definic či výkladů a zasadí ji do slovníku s abecedním pořadím. Onomaziologické uspořádání, od obsahu k formě, se zakládá na opačném principu. Postupuje se od popisu významu k jednotlivým formám. Carballo uvádí, že toto uspořádání je pro běžného, neškoleného uživatele, jehož cílem není lingvistická analýza, složité. Proto se podle něho do těchto slovníků pro lepší orientaci přidává též abecední soupis. Totéž konstatuje Günther Haensch, který říká, že: ... „v onomaziologických slovnících je vhodné na závěr

⁸² CASTILLO CARBALLO. La macroestructura del diccionario. In Lexicografía española. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo III, str. 84

Los verbos se catalogan por la forma del infinitivo. A veces, se incluye en artículo aparte el participio correspondiente, cuando puede tener función adjetiva. Así mismo, algunos diccionarios, con una finalidad esencialmente didáctica, pueden dar cabida a las formas irregulares.

⁸³ Ibid, str.84

...separadas por una coma, o mediante el uso de la conjunción disyuntiva *o*.

přidat abecední index všech registrovaných slov.“⁸⁴ Onomaziologické slovníky jsou známější jako pojmové slovníky. Jsou považovány spíše za vědecké.⁸⁵

Na závěr můžeme uvést, že při koncipování slovníku je především důležitý samotný cíl, kterého chce jeho autor dosáhnout. Nesmíme zapomenout na to, komu bude slovník určený a která skupina lidí ho bude používat. Je třeba brát ohled na jazykovou úroveň cílové skupiny a na věk uživatelů. Je evidentní, že rozsahově malé slovníky (např. kapesní) budou obsahovat základní hesla a nebudou v nich odborné termíny a specializované výrazy. Výběr hesel je podmíněný i frekvencí používaných slov, což je v současnosti velmi hodnotné kritérium. Každý slovník je unikátní a záleží čistě na uživateli, pro který se rozhodne.

⁸⁴ HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X, str.456-457

... es conveniente poner, al fin de los diccionarios onomasiológicos un índice alfabético de todas las voces registradas.

⁸⁵ CASTILLO CARBALLO. La macroestructura del diccionario. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo III, str. 85

La clasificación ideológica tiene un gran prestigio, y no solo entre los especialistas

5 DĚJINY ČESKÉ HISPANISTICKÉ LEXIKOGRAFIE V KONTEXTU LEXIKOGRAFIE HISPÁNSKÉ

Tato diplomová magisterská práce si klade za cíl představit slovníkovou stopu české hispanistické lexikografie v kontextu lexikografie hispánské. V teoretické části, kterou jsme představili v předešlých kapitolách, jsme se především opírali o španělskou tradici. Co se týče české tradice, v kapitole 3.1 jsme zmínili typologii slovníků Františka Čermáka, dále jsme vycházeli pouze z dějin španělské lexikografie.

Vytvořili jsme soupis slovníků od roku 1917 až dodnes. Nyní bychom chtěli představit náhledovou tabulku, ve které se čtenář této práce může podívat na slovníkový vývoj některých vybraných španělsko-českých a česko-španělských slovníků. V příloze doložíme celkový souhrn všech nalezených slovníků. Tabulka nám představí malou ukázkou toho, že pestrost slovníků, se kterými jsme se setkali, je opravdu bohatá. S některými slovníky z tabulky se podrobněji setkáme v dalších kapitolách. Ostatní, které jsme do tabulky zařadili, jsme z celkového soupisu vybrali dle kritérií, se kterými jsme se setkali v kapitole 3.3. Vybrali jsme ukázkou kapesních slovníků, včetně těch specializovaných, dále odborně specializované menší slovníky, dvojjazyčné slovníky, které jsou pro naši práci nejpodstatnější a specializované slovníky, které jsou aktuální v dnešní době. Výběrem jsou slovníky od nejstarších, po ty novější, spíše komerční slovníky.

5.1. Tabulka vybraných slovníků

Druh	Název	Autor	Rok vydání
Kapesní slovník	<i>Slovníček španělsko-český a česko-španělský = Diccionario español-bohemio y bohemio-español: (přes 5000 slov)</i>	Oldřich Heidrich	1917?
	<i>Kapesní slovník česko-španělský a španělsko-český: pro cestu a četbu = Diccionario</i>	František Rusínský	1921

	<i>portátil de las lenguas Española y Bohemia: para viaje y lectura</i>		
Kapesní slovník se specializací na turismus	<i>Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce</i>	Antonín Vratislav Bejček	1930
	<i>Česko-španělský a španělsko-český slovník na cesty</i>	Alena Gregorová a Dely Serrano	1986
Odborně specializované slovníky	<i>Španělsko-český a česko-španělský půdoznalecký slovníček</i>	Stanislav Mudra	1964
	<i>Španělsko-český slovník stavební: Určeno pro posl. fak. stavební</i>	Josef Krautman	1966
	<i>Španělsko-český a česko-španělský slovníček bankovní terminologie: určeno pro posl. fak. národohosp. a obchodní</i>	Vladimír Rejzek a Václav Opálka	1982
	<i>Česko-španělský slovník jmen ptáků</i>	Jiří Vedral	2013
Dvojjazyčné slovníky	<i>Španělsko-český slovník, 1.vyd.</i>	Josef Dubský	1959
	<i>Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo, 1.vyd., 2</i>	Josef Dubský et al.	1977-1978

	<i>svazky</i>		
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník = Diccionario español- checo, checo- español</i>	Miroslav Kupčík	1992
	<i>Španělsko-český slovník = Diccionario español-checo</i>	Autorský kolektiv FIN	1994
	<i>Španělsko-český, česko-španělský velký slovník, 1.vyd.</i>	Autorský kolektiv LINGEA	2009
	<i>Španělsko-český, česko-španělský šikovný slovník, 1.vyd.</i>	Autorský kolektiv LINGEA	2010
Specializované slovníky	<i>¿Qué pasa?: slovník slangu a hovorové španělštiny. 1. vyd</i>	Autorský kolektiv LINGEA	2011
	<i>Španělsko-český slovník amerikanismů = Diccionario de americanismos español-checo, 3.svazky</i>	Jiří Černý a kolektiv studentů	2016

Při pročitání tabulky je důležité mít na paměti časový faktor: je pochopitelné, že nejstarší slovníky byly spíše specializované, autor byl obvykle jen jeden a zaměřoval se na konkrétní oblast slovní zásoby nebo na konkrétní typ čtenáře. Teprve později vznikaly slovníky obecnější, rozsáhlejší (jistě není bez významu ani to, že se autoři novodobých slovníků mohli inspirovat ve slovnících starších, již existujících).

Pokud se na vývoj české hispanistické lexikografie podíváme z pohledu doby, ve které autoři svá díla psali, je zřejmé, že v první polovině 20.století autoři neměli takové možnosti, jako tomu je dnes. Vycházeli z vlastních zkušeností, opírali se především o německé slovníky, které byly k dispozici, a slovníky psali sami bez pomoci jiných autorů či kolegů, v podstatě

neexistovala týmová práce. Na jeden takový slovník, vydaný v roce 1930, se podíváme později. Do jisté míry jsou to slovníky standardní, ale po důkladné analýze uživatel zjistí, že se jedná o slovníky s poměrně značnou mírou subjektivity a že jsou – i ve výběru hesel – ovlivněny dobou. Vydávání slovníků bylo navíc finančně náročné, i z materiálního hlediska se podmínky autorů velmi lišily od moderní doby. Přesto je na mnoha slovnících vidět, že jejich autoři byli výborní filologové, některé slovníky jsou zajímavé i z dnešního hlediska. Mezi význačné autory z první poloviny 20. století patří nepochybně významný filolog Rudolf Jan Slabý, František Rusinský – z hlediska celého 20. století je zásadně důležité dílo Josefa Dubského, odborníka, kterému se konkrétně budeme věnovat v další kapitole.

Slovníkové práce se postupně vylepšovaly, protože autoři mohli navázat na předchozí kontext. Postupně vznikaly slovníky, jež v úhrnu pokrývaly celou slovní zásobu včetně specializovaných oborů. Vytvářely se tak nejenom obecné slovníky, ale také ty specializované, které měly konkrétní zaměření na slovní zásobu z různých oblastí. Jako příklad můžeme zmínit menší slovník z roku 1965 *Kapesní technický slovník česko-španělský a španělsko-český: Obor: traktory a zeměd. stroje*,⁸⁶ nebo slovník z roku 2013 od Jiřího Vedrala *Česko-španělský slovník jmen ptáků*⁸⁷.

5.2. Zlom v dějinách české hispanistické lexikografie

V 90. letech 20. století dochází v české hispanistické lexikografii ke zlomu. Do zemí se začalo cestovat a slovníkových publikací přibývalo. Zájem o hispánský svět dostal jiný rozměr. Přispěl tomu i vznik nových institucí, zejména pobočky *Institutu Cervantes*, instituce zřízené v roce 1991, jejímž cílem bylo šířit, vyučovat a propagovat kulturu Španělska a španělsky mluvících zemí. Pražská pobočka byla otevřena v září roku 2005.⁸⁸ Autoři dříve vydaných slovníků svá díla vydávali znovu, často v upravené podobě, která odrážela aktuální slovní zásobu, například autorka známých kapesních slovníků Libuše Prokopová vydala svůj

⁸⁶ *Kapesní technický slovník česko-španělský a španělsko-český: Obor: traktory a zeměd. stroje*. Praha: Motokov, 1965. 470, [1] s.

⁸⁷ VEDRAL, Jiří. *Česko-španělský slovník jmen ptáků*. 1. vyd. Praha: VJV, 2013. 112 s. ISBN 978-80-7457-232-6.

⁸⁸ *Praga Cervantes* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://praga.cervantes.es/cz/default.shtm>

první slovník v roce 1960 s názvem – *Španělsko-český a česko-španělský kapesní slovník*⁸⁹ a tentýž slovník, v upravené verzi pak jako druhé vydání vyšel roku 1962 a roku 1964 vydala vydání třetí. L. Prokopová u kapesních slovníků zůstala a v roce 1972 vydala další slovník - *Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník*⁹⁰, který postupně přepracovávala do celkem pěti vydání. Poslední páté vydání vyšlo v roce 1991. Nejen L. Prokopová své slovníky přepracovávala, i Josef Dubský, na kterého se zaměříme v další kapitole, svá díla neustále předělával tak, aby byla aktuální. Od 90. let se postupně na český trh dostávaly slovníky komerčního typu, tento druh slovníků již nemá konkrétního autora, jako tomu bylo doposud. Nejznámější jsou slovníky vydané nakladatelstvím LEDA, LINGEA a FIN; tyto slovníky patří u běžných čtenářů mezi nejvyhledávanější, stejně jako slovníky internetové, poskytující velmi pohodlné vyhledávání. Existuje řada internetových slovníků, mezi nejvyužívanější a nejznámější dvojjazyčné slovníky patří:

- SEZNAM.CZ⁹¹
- LINGEA⁹²

Oba tyto internetové slovníky patří k nepoužívanějším překladovým slovníkům. Oba jsou jasné, přehledné a obsahují širokou slovní zásobu, doplněnou o výslovnost, základní fráze a gramatické výklady. Když pomineme vzhled, jsou totožné, protože LINGEA dodává obsah SEZNAMU.CZ. Záleží tedy čistě na uživateli, pro který se rozhodne. Důležité je zmínit, že veškeré online slovníky, které zmiňujeme, jsou k nalezení zdarma.

Poznamenejme ještě, že funkci překladových slovníků vlastně plní i tzv. překladače, nabízející nejenom ekvivalent slov, ale překlad celých vět. Nejvýznamnějším z nich je nadnárodní:

- GOOGLE TRANSLATOR⁹³

Tento překladač patří mezi velmi časté a užitečné pomocníky při jakékoliv práci. Postupně se velmi vylepšuje, nicméně kvalita překladu složitějších konstrukcí kolísá, takže uživatel musí vždy zvážit, zda je výsledek použitelný.

⁸⁹ PROKOPOVÁ, Libuše. *Španělsko-český a česko-španělský kapesní slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, 1960. 603 s.

⁹⁰ PROKOPOVÁ, Libuše. *Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, 1972. 588 s. Oboustranné kapesní slovníky.

⁹¹ Slovník španělsko-český. *Seznam slovník* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://slovník.seznam.cz/>

⁹² Slovník španělsko-český. *LINGEA slovník* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/spanelsko-cesky>

⁹³ Slovník španělsko-český. *GOOGLE TRANSLATOR* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://translate.google.cz/>

V dnešní době se vedle internetových slovníků rozšířily také různé aplikace pro chytré telefony, které napomáhají uživatelům ke studiu jazyka online. Mezi takové aplikace patří např. DUOLINGO⁹⁴. Je založena na principu zábavné hry. Začíná se od nejzákladnějších slovních spojení a při splnění každé lekce se otvírají další, těžší úrovně, které vedou ke skutečné komunikační dovednosti.

Slovníky tedy v moderní době čelí významné konkurenci: možností je opravdu mnoho, my jsme vyjmenovali jen zlomek toho, co má uživatel ve virtuálním světě k dispozici. Cílem této práce ovšem není analýza internetových slovníků, překladačů a aplikací, nýbrž rozbor knižních, klasických slovníků. Jak už bylo řečeno, příloha obsahuje přehled slovníků, které u nás vyšly. Podrobněji bychom chtěli analyzovat tři konkrétní slovníky, resp. díla tří autorů. Budeme se zabývat slovníkem, jehož autorem je předek autorky tohoto textu Antonín Vratislav Bejček, dále slovníky Josefa Dubského, zřejmě nejvýznamnějšího českého hispanisty-lexikografa, a také jedinečným slovníkem amerikanismů, který ve spolupráci se studenty vytvořil významný český hispanista Jiří Černý.

⁹⁴ *DUOLINGO* [online]. [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: [https://cs.duolingo.com/Začátek formuláře](https://cs.duolingo.com/Začátek_formuláře)

6 PŘÍPADOVÁ STUDIE – ANALÝZA VYBRANÝCH SLOVNÍKŮ

6.1. Antonín Vratislav Bejček, Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnicí a fraseologií pro turisty a vystěhovalce.

6.1.1. O životě

Ing. Antonín Vratislav Ivan Bejček (dále jen A.V. Bejček) se narodil v Praze dne 14. 4. 1886 matce Františce Janouškové a otci Antonínu Bejčkovi. Se svou rodinou řadu let žil v Praze, kde rovněž studoval. Vystudoval žurnalistiku, tlumočení, ekonomii a stal se inženýrem. Miloval sport, novinářinu a jazyky. Uměl hned několik jazyků, ale jeho největší vášní byla španělština.

A.V. Bejček patřil do skupiny sportovních novinářů, tato profese totiž spojovala dvě jeho velké záliby, sport a žurnalistiku. Tyto své zájmy spojil a vydal nespočet článků se sportovním zaměřením. Novinářskou činnost měl velmi bohatou. V lednu roku 1906 založil sportovní rubriku *Práva lidu* a vedl ji do května roku 1907. Ve stejném roce vydával *Sportovní věstník*, který zanikl druhým číslem. V roce 1930 byl šéfredaktorem *Sportovních novin* v Brně a v roce 1931 byl uváděn jako členem výboru *Klubu sportovních redaktorů* (redaktor Venkova a Večera). Mimo sportovní žurnalistiku vydával měsíčník *Slavia* v letech 1915–1918 v Barceloně ve Španělsku.

Během svého působení v Praze byl v roce 1911 přeložen do Španělska, konkrétně do Barcelony. V Barceloně se stal předsedou sekce *syndikátu barcelonských žurnalistů*, a navíc byl ředitelem společnosti *Siemens*, taktéž v Barceloně. Rok před přeložením do Španělska se A. V. Bejček oženil a se svou ženou měli tři syny. Během svého působení ve Španělsku již podnikal první kroky směřující k napsání česko-španělského slovníku, sbíral materiál pro slovník a konzultoval ho s DRAE.⁹⁵ V roce 1928 se s rodinou vrátil do Prahy. Jeho vnučka vzpomíná, že A. V. Bejček říkával: „Ze slunného Španělska museli jsme se navrátit do mrazivých Čech.“ Po návratu do Prahy, A.V. Bejček působil jako viceprezident Škodových závodů a poté pracoval jako soudní tlumočnick ze španělštiny. V roce 1929 sestavil *Slovník*

⁹⁵ BEJČEK, Antonín Vratislav, ed. *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnicí a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*. V Praze: A. Neubert, 1930, [spr. 1929]. 383 s., předmluva

česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnicí a fraseologií pro turisty a vystěhovalce⁹⁶ a v roce 1930 ho v Praze vydal. O deset let později napsal článek o Španělsku, který byl otištěn v časopisu *Okno do světa*.⁹⁷ Ve stejném roce, tedy roku 1940, napsal španělskou učebnici s názvem *Španělsky rychle, správně, vesele: praktická učebnice španělštiny pro samouky, školy a kursy*.⁹⁸

Kvůli neshodám s jiným šéfredaktorem musel v roce 1943 opustit povolání novináře. Věnoval se překladům ze španělštiny či francouzštiny. Ze španělštiny například přeložil dílo argentinského autora Hugo Wasta *Neúprosná*.⁹⁹

A.V. Bejček se během německé okupace stal členem *Národního svazu novinářů* a *Českého svazu pro spolupráci s Němci* a rovněž byl aktivistickým novinářem, proto byl v roce 1946 odsouzen lidovým soudem za prokazování nacistického smýšlení, propagaci a podporu nacismu.¹⁰⁰ Jeho vnučky vzpomínají, že ve vězení strávil devět let a během těchto let ve vězení pomáhal s překládáním, protože byl jediným, kdo uměl jazyky.

A. V. Bejček měl tři syny, jak jsme výše uváděli. Nejstarší z nich, Vratislav Bejček, působil jako žurnalista v Ostravě, prostřední, Benito Bejček, se stal podnikatelem a život strávil v Uruguayi, a ten nejmladší, Antonín Bejček, pokračoval v otcových šlépějích. Byl odborným tlumočnickem, překladatelem a napsal slovník s odbornou terminologií, který se jmenuje: *Španělsko-české technické názvosloví*.¹⁰¹

⁹⁶ BEJČEK, Antonín Vratislav, ed. *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnicí a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*. V Praze: A. Neubert, 1930, [spr. 1929]. 383 s.

⁹⁷ BEJČEK, Antonín Vratislav. *Španělsko*. Praha: Orbis, 1940. 56 s. *Okno do světa*; Čís. 44. Roč. 1940.

⁹⁸ BEJČEK, Antonín Vratislav. *Španělsky rychle, správně, vesele: praktická učebnice španělštiny pro samouky, školy a kursy*. Praha: Gustav Voleský, 1940. 248 s.

⁹⁹ WAST, Hugo. *Neúprosná*. Překlad Antonín Vratislav Bejček. V Praze: Jos. R. Vilímek, 1933. 358, [II] s. Vilímkova knihovna; sv. 307.

¹⁰⁰ Veškeré informace o jeho životě a profesi jsou dostupné zde: LUKŠŮ, David. *Počátky sportovní žurnalistiky na stránkách periodického tisku na přelomu 19. a 20. století. Sport jako součást českého masového tisku* [online]. Praha, 2011 [cit. 2022-10-24]. Dostupné z:

[https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47321/140009112.pdf?](https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47321/140009112.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

[sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47321/140009112.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, str. 172

¹⁰¹ BEJČEK, Antonín. *Španělsko-české technické názvosloví*. Praha: Matice hornicko-hutnická, 1957. 369 stran. Edice technických slovníků; sv. 4.

6.1.2. *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*

V září roku 1929 vydal A. V. Bejček česko-španělský a španělsko-český slovník s konkrétním zaměřením na turisty a vystěhovalce. Byl si vědom jistého zájmu veřejnosti o tento jazyk a sám ho miloval. Ve své předmluvě zmiňuje stoupající zájem o španělštinu:

„Značným vzrůstem našeho vystěhovalectví, jakož i stále stoupajícím vývozem do španělských zemí byl vzbuzen u nás v poslední době zájem o španělštinu, a tento zájem stoupá čím dále tím více, jak tomu nasvědčuje počet osob, které na školách nebo v soukromých kursech se učí španělsky.“¹⁰²

A jelikož si byl vědom, že soukromé či jiné lekce španělštiny jsou časově i finančně náročné, přišel s nápadem vytvořit tento slovník určený konkrétním osobám (turistům a vystěhovalcům).

„V dnešní době, kdy více než jindy platí anglická prűpověď *Time is money*¹⁰³, je namnoze nemožno navštřevovati kurzy nebo bráti soukromé hodiny, poněvadř se jimi ztrácí mnoho času, nehledě k výdajům peněžním.“¹⁰⁴

Svým dílem chtěl docílit toho, aby kdokoliv, kdo si usmyslí naučit se jazyk, byl schopen se hravě a bez jakékoliv cizí pomoci jazyk naučit. Byl to člověk vzdělaný a moudrý, proto jeho slovník neobsahuje pouze slovníková hesla, nýbrř i stručnou mluvnici a fraseologii.

„Vynasnařili jsme se pojmuti do něho valnou větřinu těch slov, která bude vystěhovalec, nebo turista potrebovati po dobu svého pobytu v cizí zemi, a douřáme, ře po této stránce splní slovníček náležitě svůj úkol.“¹⁰⁵

Tento bilingvní slovník má celkem 383 stran. Obsahuje:

- předmluvu

¹⁰² BEJČEK, Antonín Vratislav, ed. *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*. V Praze: A. Neubert, 1930, [spr. 1929]. 383 s., str.7

¹⁰³ Čas jsou peníze

¹⁰⁴ BEJČEK, Antonín Vratislav, ed. *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*. V Praze: A. Neubert, 1930, [spr. 1929]. 383 s., str.7

¹⁰⁵ Ibid, str.7

- stručnou mluvnici
- významové okruhy, dle kterých autor abecedně slovníková hesla řadí (česko-španělsky)
- slovníček španělsko-český
- několik katalánských slov a frází.

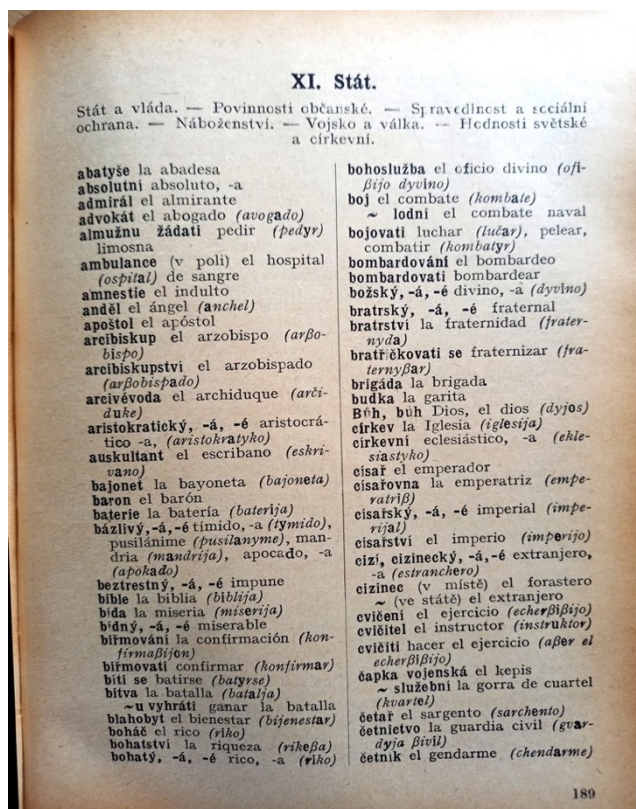
Jelikož A.V. Bejček strávil část svého života v Barceloně, nalezneme v jeho slovníku právě katalánské fráze a slova, které on sám doporučuje znát: „...znalost se doporučuje všem turistům a cestujícím do Barcelony.“¹⁰⁶ Jeho slovník, jak už jsme výše uváděli, je rozčleněn do významových okruhů, ve kterých autor abecedně uvádí jednotlivá slovníková hesla, která považuje za nejpodstatnější:

- Cestování
- Čas, počasí, vesmír
- Člověk
- Divadlo
- Dům
- Jídla a nápoje
- Oděv
- Povolání, vědy, umění
- Příroda
- Rodina a příbuzenstvo
- Stát

Každá z výše uvedených skupin obsahuje další podskupiny týkající se daného tématu. Můžeme se názorně podívat na následující obrázek 2¹⁰⁷:

¹⁰⁶ Ibid, str.4

¹⁰⁷ BEJČEK, Antonín Vratislav, ed. *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*. V Praze: A. Neubert, 1930, [spr. 1929]. 383 s., str.189

Obrázek 2

Na obrázku, jenž je jednou ze stran slovníku, můžeme vidět abecední řazení lemmat, která patří do skupiny nazvané *stát*. A.V. Bejček lemmata systematicky rozdělil tak, aby uživatel dle potřeby mohl okamžitě slova nalézt. Jelikož je tento slovník z první poloviny 20. století, v mnoha ohledech samozřejmě zastaral a nesnese srovnání se současnou produkcí. Nicméně ve své době tento slovník s praktickou mluvnicí a fraseologií pro turisty a vystěhovalce plnil svou funkci. Uživatelé se na prvních šedesáti stránkách seznámili se stručnou mluvnicí jazyka a dále se mohli učit jednotlivá slovíčka dle potřeby. Slovník má konkrétní cílovou skupinu a troufáme si říct, že jeho stavba je na svou dobu promyšlená a sestavená tak, aby se kdokoliv mohl jazyk naučit.

Tento slovník patří k rozsahově menším, vzhledově se podobá kapesním slovníkům. Vykazuje vše, co bylo pro danou dobu typické, zejména větší míru subjektivity, skutečnost, že zdrojem informací byla často cizojazyčná literatura a slovníky (nejčastěji se opíral o německé publikace) atd. Slovník A. V. Bejčka byl vytvářen s praktickým cílem: měl sloužit k jednoduchým překladům a díky praktické mluvnici, která je jeho součástí, též k snadnému

naučení se jazyka. A. V. Bejčka – stejně jako jiní lexikografové té doby – pracovali samostatně, neexistoval tým lidí, kteří by si práci rozdělili, a nemohl ani pracovat s již existujícími českými slovníky, protože neexistovaly. A. V. Bejček nebyl jediným lexikografem, který do 60.let 20.století pracoval na španělsko-českém a česko-španělském slovníku. Z dalších autorů to byli: Oldřich Heidrich, který sestavil *Slovníček španělsko-český a česko-španělský = Diccionario español-bohemio y bohemio-español: (přes 5000 slov)*¹⁰⁸, František Rusinský napsal *Kapesní slovník česko-španělský a španělsko-český: pro cestu a četbu = Diccionario portátil de las lenguas Española y Bohemia: para viaje y lectura*¹⁰⁹ či Emil Kudrna, který přišel s knihou *Španělsky: konverzační příručka, praktická mluvnice, četba, slovníček španělsko-český a česko-španělský*¹¹⁰ a který následně spolupracoval s Josefem Dubským na sestavení *Velkého španělsko-českého slovníku* (viz následující kapitola). Takových autorů bylo samozřejmě více, slovníky, které napsali, byli spíše kapesní či menšího rozsahu. Hlavním kritériem těchto slovníků byla jejich specializace: do jisté míry to byly slovníky specializované, tj. měly určité konkrétní zaměření obsahu na konkrétní cílovou skupinu. Slovníky se postupem času vyvíjely a vylepšovaly, protože autoři již mohli pracovat s předchozím kontextem. Vznikaly slovníky s výraznější specializací, byly mnohem rozsáhlejší a uživatelům nabízely možnost výběru.

Život a slovník A. V. Bejčka jsme se rozhodli představit čistě z osobních důvodů, protože se jedná o předka autorky této práce.

Na závěr této podkapitoly bychom chtěli vzpomenout na nejmladšího syna autora, který pokračoval v jeho šlépějích a zmínit, že jeho stále žijící dcera denně říká: „Jsem vděčná, že španělský jazyk dosáhl v naší rodině takového rozsahu a mí potomci ve studiu španělštiny navázali na jeho odkaz.“

¹⁰⁸ HEIDRICH, Oldřich. *Slovníček španělsko-český a česko-španělský = Diccionario español-bohemio y bohemio-español: (přes 5000 slov)*. V Praze: Frant. Bačkovský, [1917?]. 164 sl. Bačkovského korunové slovníčky; 12.

¹⁰⁹ RUSINSKÝ, František. *Kapesní slovník česko-španělský a španělsko-český: pro cestu a četbu = Diccionario portátil de las lenguas Española y Bohemia: para viaje y lectura*. Třebíč: Jindřich Lorenz, 1921. 164, 166 sl.

¹¹⁰ KUDRNA, Emil. *Španělsky: konverzační příručka, praktická mluvnice, četba, slovníček španělsko-český a česko-španělský*. V Plzni: Emil Kosnar, 1939. 136 stran.

6.2. Josef Dubský

Josef Dubský (7. února 1917–27. února 1996) byl významný český hispanista a lexikograf. Je autorem mnoha učebnic, a především hlavním autorem *Velkého španělsko-českého slovníku*, na který se později zaměříme. Od druhé poloviny 20.století začal vydávat své první španělsko-české a česko-španělské slovníky. Přestože jeho lexikografická díla vyšla již před relativně dlouhou dobou, stále jsou považována za jedna z nejlepších a jsou všeobecně uznávána.

6.2.1. *Španělsko-český slovník (1959) a Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español (1964)*

V roce 1959 vydalo *Státní pedagogické nakladatelství* v Praze Josefu Dubskému *Španělsko-český slovník*. Jednalo se o první rozsáhlejší lexikografické dílo druhé poloviny 20.století. Dubský uvádí, že „kromě kapesních slovníčků R. J. Slabého a M. Rusínského jsme v češtině dosud neměli pomůcku, která by umožňovala četbu španělských autorů i španělské odborné literatury a odborných textů“.¹¹¹ S tímto tvrzením lze jistě souhlasit. V kapitole o A. V. Bejčkovi jsme se sice setkali se slovníčkem česko-španělským a španělsko-českým, jeho slovník byl ale – na rozdíl od Dubského slovníku – určen specifické skupině uživatelů a nemohl posloužit čtenářům originálů španělské a hispanoamerické literatury. Jelikož se jednalo o první slovník většího rozsahu, autor si materiál k vypracování díla musel hledat sám. Zmiňuje, že „materiál nasbíral při své dlouholeté učitelské a odborné praxi v oboru hispanistiky ze španělské a hispanoamerické literatury, časopisů a novin.“¹¹² Své nasbírané materiály konzultoval a ověřoval si je v řadě španělských slovníků, zvláště v DRAE.

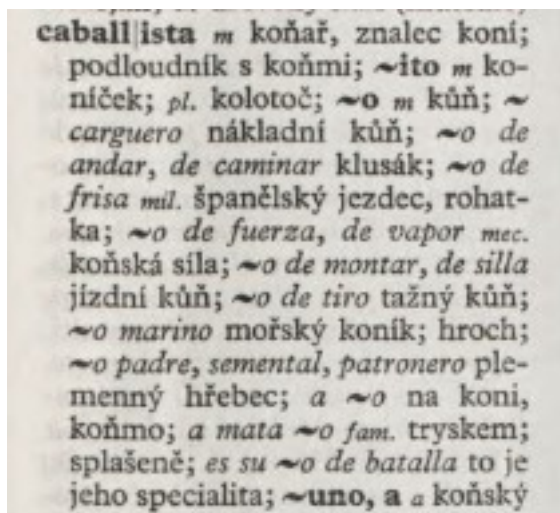
Španělsko-český slovník (1959) má 753 stran, na kterých se uživatel seznámí s nejdůležitějšími výrazy a frázemi z jazyka spisovného, hovorového, lidového i odborného. Slovník nabízí též přehled španělské výslovnosti, předpon a přípon a časování pravidelných i nepravidelných sloves. Dále obsahuje slovní zásobu španělského jazyka, amerikanismy a taktéž španělské a latinskoamerické obraty a vazby. Autor vynechal slangové a vulgární slova, ale i odvozeniny.

Slovník je pouze španělsko-český, má abecední pořadí a jednotlivá slovníková hesla jsou uspořádána do tzv. hnízd tak, aby nenarušila pořadí. V lexikografii termín hnízdování znamená sdružování slov do skupin s cílem uspořít místo. Sdružovaná slova bývají

¹¹¹ DUBSKÝ, Josef. *Španělsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, 1959. 753, [1] s., předmluva

¹¹² Ibid, předmluva

odvoditelná od téhož základu, případně složeniny obsahující stejný základ.¹¹³ Hnízdování s sebou nese typografická označení, aby se uživatel snadněji orientoval. Každé základní lemma, ze kterého se vychází, je označeno tučným písmem a svislou čarou | je oddělena ta část slova, která je v dalších heslech téhož hnízda nahrazována jinými příponami nebo koncovkami.¹¹⁴ Ukážeme si na následujícím obrázku 3¹¹⁵.

Obrázek 3

Slovníkové heslo *caball|ista* je označené tučným písmem a svislou čarou | je oddělena přípona *ista*. Jedná se o podstatné jméno rodu mužského (značeno písmenem *m*). Za pomocí tildy ~ se nahrazují vynechaná základní slova či jeho části; ~ **o** *m* kůň atd. Kurzívou jsou znázorněny různé vazby, slovní spojení, vysvětlivky apod. Např.: ~ **o** *de montar, de silla* jízdni kůň.

Kurzívou jsou psány taktéž zkratky, kterým autor věnoval celou stranu ve slovníku tak, aby uživatel jednotlivé zkratky pochopil.

Po důkladné analýze jsme narazili na stejnojmenný slovník, který byl vydán stejným nakladatelstvím, tj. *Státním pedagogickým nakladatelstvím*, v roce 1963. Slovník na první pohled vypadá totožně se slovníkem z roku 1959. Autor slovník vydal jako druhé vydání a obohatil jej o lemmata, která v prvním vydání nebyla. Proto je zřejmé, že slovník je rozsahem větší, tj. má 778 stran, téměř o 20 stran více. J. Dubský sestavil tyto dva slovníky sám na

¹¹³ Zdeňka Hladká (2017): HNÍZDOVÁNÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: <https://www.czechency.org/slovník/HNÍZDOVÁNÍ> (poslední přístup: 26. 10. 2022)

¹¹⁴ DUBSKÝ, Josef. *Španělsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, 1959. 753, [1] s., str.8

¹¹⁵ Ibid, str.121

základě svých zkušeností a – jak sám uvedl – snažil se doplnit mezeru v hispanistice tak, aby slovníky mohly posloužit čtenářům španělské a latinskoamerické literatury.

Ačkoliv jsou oba slovníky z 50.–60. let, na svou dobu jsou velmi precizně zpracované. V předmluvě autor popisuje svůj záměr a představuje instrukce a zásady zpracování slovníku. Následuje slovník sám, tj. velmi obsáhlý soupis španělských slov a jejich českých ekvivalentů. Slovník vyšel téměř 30 let po výše uvedeném slovníku A. V. Bejčka a již nebyl určen konkrétní cílové skupině, nýbrž všem těm, kteří o jazyk měli zájem. Josef Dubský o pár let později, v roce 1964, vydal druhý svazek tohoto slovníku s názvem *Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español*. Je chápán jako protějšek *Španělsko-českého slovníku*.

Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español (1964) byl sestaven jako slovník navazující na popisovanou španělsko-českou verzi. Na rozdíl od prvního svazku se na zpracování česko-španělské části účastnil kolektiv autorů pod vedením J. Dubského a J. Holbíka. Stejně jako tomu bylo u prvního dílu, tento slovník měl posloužit uživatelům k dokonalým překladům z češtiny do španělštiny či umožnit uživatelům hovořícím španělsky čtení českých publikací v originále.

Kolektiv autorů sestavil velmi bohatý slovník s výběrem českých výrazů, obrátů a vazeb s jejich španělskými ekvivalenty, zahrnující spisovnou, hovorovou a odbornou slovní zásobou českého jazyka. Autoři pracovali s dobovou variantou jazyka českého, tj. slovní zásobou získanou z denního tisku či odborných publikací. Snažili se vynechat výrazy a obraty méně obvyklé, zastaralé, ojedinělé i příliš speciální, protože museli brát ohled na stanovený rozsah slovníku.¹¹⁶ I přesto docílili velmi bohatého a kvalitního slovníku.

Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español (1964) má 907 stran. Stejně jako tomu bylo u slovníku španělsko-českého, i zde se autoři snažili jednotlivá slovníková hesla uspořádat do hnízd. Nikdy však nenarušili při uspořádání abecední sled, tzn. slovník má abecední řazení. Kolektiv autorů pracoval s dobovou variantou českého jazyka a řídil se jeho pravidly. Josef Dubský za autorský tým uvádí:

¹¹⁶ DUBSKÝ, Josef et al. *Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964. 907, [1] s., str.5

Autoři se řídili v té době nejnovějšími pravidly českého pravopisu, podle nichž je třeba hledat slova cizího původu (tedy džez a nikoliv jazz apod.). Podle dobových pravidel českého pravopisu je třeba též hledat výrazy psané dohromady (naboso, například apod.).¹¹⁷

Slovník obsahuje asi 40 tisíc hesel jak z jazyka spisovného, tak i hovorového. V úvodu autoři popisují cíl své práce, předkládají seznam zkratk a také popis technického uspořádání hesel¹¹⁸:

- a) Typografické označení
- b) Uspořádání hesel
- c) Slovesa
- d) Podstatná jména
- e) Přídavná jména
- f) Příslovce
- g) Předložky
- h) Rčení, obraty a vazby

Toto dílo již nepatří k vyhledávaným česko-španělským slovníkům (ačkoliv je díky své online verzi v *Národní digitální knihovně* stále k dispozici), protože v mnoha ohledech pochopitelně zastaralo. Je obrazem doby, ve které ho autoři společně pod vedením J. Dubského napsali. Opírali se o slovní zásobu získanou z novin či z odborných publikací.

Vyvrcholením lexikografického díla Josefa Dubského je velký dvousvazkový česko-španělský slovník, *Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo* (1977-1978), jehož byl hlavním autorem.

6.2.2. *Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo* (1977-1978)

V dějinách české lexikografie jsme se zatím nesetkali s tak rozsáhlým španělsko-českým slovníkem. Do 70.let 20. století byly vydávány slovníky kapesního typu. Jejich autoři se opírali o odbornou literaturu, tisk či cizojazyčné slovníky (např.: německo-české). S Josefem Dubským nastal převrat v české hispánské lexikografii. Jako první sestavil s pomocí svého kolektivu autorů *Velký španělsko-český slovník*, který obsahuje téměř 70 tisíc hesel a je rozdělen do dvou dílů.

¹¹⁷ Ibid, str.6

¹¹⁸ Ibid, str. 6-8

Realizace španělsko-českého slovníku byla zahájena v roce 1964 v *Ústavu jazyků a literatur ČSAV*. Práce na slovníku byla dílčím úkolem badatelského výzkumu cizích jazyků ve vztahu k jazyku českému a slovenskému. Práce na slovníku trvala přes deset let a rozsah práce si vyžádal rozšíření kolektivu o spolupracovníky, kteří v ústavu nepracovali. Za vedení doc. Dr. Josefa Dubského, CSc., byli prací na slovníku pověřeni také pracovníci z pražských a brněnských vysokých škol, jmenovitě Marie Holubová-Pravdová, Alena Novohradská, Vladimír Rejzek, Eva Špinková, Dr. Jiří Vandas, CSc., Dagmar Voženílková, Dr. Vlasta Zdenovcová a později se připojili též Eva Hlavičková a Olga Macíková. Na tvorbě slovníku se podíleli i odborníci z dalších pracovišť, . Dr. Ing. Vladimír Konečný z Kabinetu cizích slov ČSAV, Ing. Petr Pomezny z ČSTV (Československý svaz tělesné výchovy) a odborná inspektorka Dr. Jitka Taišlová, kteří zajistili základní i odbornou excerpci. Práce byla natolik rozsáhlá a náročná, že na slovníku rovněž pracovali externí spolupracovníci J. Doubek a prof. PhDr. Jaroslav Kudrna, DrSc., kteří se podíleli na odborné excerpci. Každý z nich zpracoval hesla pro jednotlivé části slovníku tak, aby dodrželi základní koncept – zaměřit se na každého uživatele slovníku a nabídnout mu širokou nabídku hesel. Slovník byl určen především překladatelům krásné i odborné literatury, vědeckým a jiným odborným pracovníkům, tlumočnickům, pracovníkům ústředních úřadů a orgánů i podnikům zahraničního obchodu, středoškolským studentům a posluchačům vysokých škol atd.¹¹⁹

Šlo o zachycení základního slovního fondu španělského jazyka v jeho evropské i španělskoamerické podobě s přihlédnutím k obecnému spisovnému jazyku, ale též k jeho různým stylistickým rovinám, k hovorovému a lidovému jazyku, k jazyku básnickému i odbornému... Zvláštní pozornost byla věnována tzv. hispanoamerikanismům, a to zvláště v oblasti obecného a hovorového jazyka...¹²⁰

Josef Dubský za autorský kolektiv v předmluvě slovníku říká, že vypracovat slovník takového rozsahu nebylo snadné. Potkalo je mnoho překážek jak osobních, tak materiálních, které způsobovaly odklad práce. Přesto se jim podařilo slovník dokončit a v roce 1977 byl vydán první díl a následně v roce 1978 navazující druhý díl.

¹¹⁹ Viz. DUBSKÝ, Josef et al. *Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977-1978. 2 sv., str. 5

¹²⁰ Ibid, str.5

6.2.2.1. *Velký španělsko-český slovník A-H, I. Díl (1977)*

První díl velkého španělsko-českého slovníku vyšel v Praze roku 1977 v nakladatelství *Československá akademie věd*. Má bezmála 960 stran. V úvodu uživatel nalezne předmluvu, úvod a popis uspořádání slovníku, v němž autoři vysvětlují jeho základní charakteristiky. Následuje seznam zkratk, španělská výslovnost, pravopisná pravidla, přechylování přídavných jmen, mluvnické tabulky, časování sloves pravidelných i nepravidelných. Tyto informace jsou k nalezení pouze v tomto prvním díle, ve druhém jsou vynechány.

Slovník obsahuje obecnou slovní zásobu a frazeologii spisovné španělštiny evropské a hispanoamerické té doby. Taktéž se uživatel setká s výrazy a obraty z ostatních jazykových vrstev, především z jazyka hovorového a odborného. Zahrnuta jsou taktéž španělská přísloví, frekventovanější archaismy a neologismy běžné v hovoru či tisku.

Hesla jsou řazena abecedně, tj. v prvním díle lemmata začínají písmenem **A** a končí písmenem **H**. Možnou odchylkou od abecedního uspořádání je zařazení adjektiv a substantiv tvořených od stejného základu, která jsou uvedena pod jedním heslem. Nejprve se uvede tvar adjektiva, poté substantivum rodu mužského a dále substantivum rodu ženského (např.: **italiano** italský ▲ *m* 1 Ital 2 italština • *f* Italka). Rovněž může být narušené zařazením adverbium odvozeného od základního tvaru adjektiva do téhož hesla jako adjektivum (např.: adverbium *buenamente* bude zařazeno v rámci hesla **bueno** a bude stát za tímto heslem). Slovníková hesla bývají velmi často doprovázena grafickým značením (viz. kapitola 4.1.1). Znalost grafických značek je důležitá pro snadnou orientaci. Ve výše uvedeném příkladu jsme se setkali se symboly ▲ a •. První značka odděluje slova různých slovních druhů, jako tomu bylo v našem příkladě – adjektivum od substantiva. Značka druhá odděluje slova téhož slovního druhu, ale jiného rodu, viz výše uvedený příklad.

Pravopis španělských slov ve slovníku je uvedený dle platných zásad, které schválila DRAE, a v českých ekvivalentech se uplatňují tzv. progresivní pravopisné normy publikované Ústavem pro jazyk český za rok 1958.¹²¹

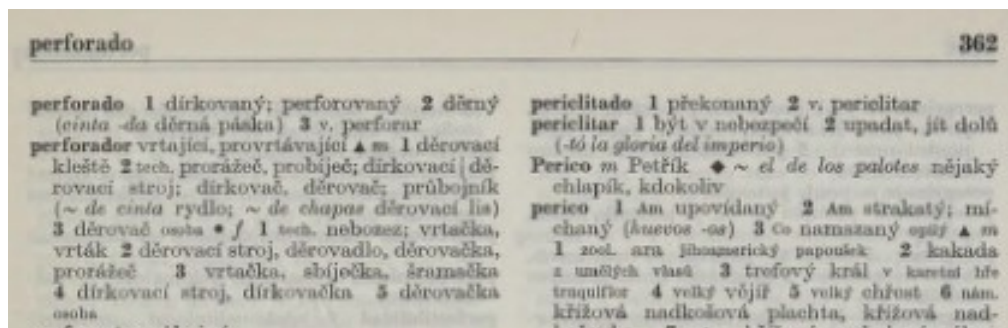
¹²¹ Veškeré informace jsou dostupné zde: DUBSKÝ, Josef et al. *Velký španělsko-český slovník* = *Gran diccionario español-checo*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977-1978. 2 sv., str. 5-9

6.2.2.2. Velký španělsko-český slovník I-Z, II. Díl (1978)

Navazující druhý díl česko-španělského slovníku počíná písmenem **I** a končí písmenem **Z** a vyšel o rok později, tj. v roce 1978 ve stejném nakladatelství. Slovník nezačíná předmluvou ani vysvětlivkami, nýbrž rovnou výčtem slovníkových hesel od prvního písmena. Slovník je rovněž abecedně seřazený a má 846 stran. Velkou výhodou obou dílů je, že každá strana obsahující slovníková hesla má nahoře v záhlaví vlevo nebo vpravo slovo, kterým výčet hesel začíná anebo končí. Uživateli se díky tomu lépe ve slovníku orientuje a vyhledávání lemmat je snazší. Na posledních třiceti stránkách se uživatel dozví o základech španělského jazyka, zemích, ve kterých se hovoří španělsky, jak se tvoří slova odvozováním, o předponách a příponách a obyvatelských jménech ve španělštině.

Slovník může využít široká škála zájemců od studentů po učitele, profesory, odborníky. Vyhledávání hesel ve slovníku takového rozsahu může dnešního uživatele, uvyklého na internetové slovníky se snadným vyhledáváním, odradit, na druhou stranu je slovník opravdu velmi přehledný, abecedně seřazený a velkou pomocí jsou v záhlaví slova, která indikují první či poslední heslo na dané stránce. Zpravidla vpravo se nachází první slovo z výčtu lemmat a vlevo poslední slovo, které na dané stránce je zapsané (viz. obrázek 4¹²² a

5¹²³).

Obrázek 4

¹²² DUBSKÝ, Josef et al. *Velký španělsko-český slovník* = *Gran diccionario español-checo*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977-1978. 2 sv., I-Z, str.362

¹²³ Ibid, str. 367

<p>apetent; <i>¡hay ~!</i> -os! pozor, zlý post; <i>hacer tanta la misma falta como -os en misa</i> nebýt vůbec k ničemu; <i>hacer ~ muerto</i> Am ztratit se bez zplacení; <i>el ~ del hortelano, que ni come ni deja comer</i> sedí na tom je jako žába na prameni; <i>con un humor de -os</i> v peř prachšpatné náladě; <i>~ jibaro</i> Am divoký pes; <i>ládrene el ~, y no me muerta</i> psí hlas do nebo nejde; <i>~ que ladra no muerde; ~ ladrador, mal mordedor poco mordedor nunca buen mor-</i></p>	<p>perseguidor pronásledující ▲ m pronásledovatel • f 1 pronásledovatelka → 2 ca policijský hlídkový vůz 3 Pe kocovina ♦ estar con la -ra Pe mít kocovinu</p> <p>perseguiemto m pronásledování; stíhání</p> <p>perseguir (i) 1 stíhat, pronásledovat; sledovat koho, sledit se kom 2 trápit, obtěžovat probami 3 postupovat právně proti kosa, stíhat soudně koho, ca (~ <i>en justicia</i>) trestně stíhat 4 honit hnát se u.c. za tím</p>
--	--

Obrázek 5

Na trhu se jednalo o první velký česko-španělský slovník takové kvality a rozsahu. I v dnešní době patří k velmi používaným a užitečným slovníkům. Slovník z 80. let do jisté míry zastaral, ale J. Dubský ho se svými kolegy přepracoval a o 15 let později vydali přepracovaný a opravený nový slovník. Obohatili jej o nové výrazy, celkem obsahuje 70 tisíc hesel ve dvou svazcích.

Zrevidované vydání *Velkého španělsko-českého slovníku* vyšlo v roce 1993 v Praze. Mezi prvním a druhým vydáním uplynulo mnoho času a slovní zásoba se za tu dobu změnila. Vzniklo mnoho nových slov, některá se změnila a jiná zanikla. Druhé vydání rovněž obsahuje soupis opravených hesel. Většinou se jednalo o pravopisné a ortografické chyby, ale také se měnily staré výrazy za nové, které za ty roky vznikly. Všechny použité nové výrazy autoři konzultovali a ověřili si jejich pravost v dalších slovnících a v odborné literatuře zabývající se trendy ve španělské slovní zásobě.¹²⁴ J. Dubský za autorský kolektiv v předmluvě upozorňuje na to, že „nemohli zahrnout do těchto dodatků všechna excerpta, takže uživatel slovníku musí prominout, když zrovna nenajde ten výraz nebo to spojení, se kterým se setká v četbě či ve styku s hispanofonními osobami.“¹²⁵ Jazyk a jeho slovní zásoba se neustále vyvíjí, a proto lexikografové své slovníky reeditují. J. Dubský říká, že „slovní zásoba je jako vyvíjející se bytost; stále v ní něco vzniká, narůstá a stále se něco mění či zaniká.“¹²⁶

V roce 1999 vydalo nakladatelství *Academia (Československá akademie věd)* dotisk druhého vydání *Velkého španělsko-českého slovníku*. Dotisk tohoto slovníku má červeno žlutý obal připomínající vlajku Španělska.

Slovníky J. Dubského jsou obecné, ale obsahují i ojedinělou slovní zásobu, která sahá i k odborné a vědecké terminologii. Slovníky jsou vhodné pro každého uživatele bez ohledu na

¹²⁴ DUBSKÝ, Josef aj. *Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo*. 2., opr. a rozš. vyd. Praha: Academia, 1993. 2 sv. ISBN 80-200-0483-1., str.6

¹²⁵ Ibid, str.6

¹²⁶ Ibid, str.6

to, zda se zajímá o práva, ekonomii či jinou oblast vzdělávání, protože obsahují rozsáhlou slovní zásobu španělského jazyka s českými ekvivalenty a poslouží v jakékoliv praxi.

Oba slovníky, ať už z 80. let nebo z 90. let, byly a jsou velkým přínosem pro českou hispanistickou lexikografii. I v dnešní době jsou stále používány a můžeme se na ně plně spolehnout.

6.2.3. *Česko-španělský slovník: nové výrazy!*, Josef Dubský a Vladimír Rejzek (2000)

Josef Dubský na lexikografických dílech pracoval až do své smrti (1996). Neustále přepracovával svá díla a doplňoval je o nové výrazy a fráze, které v té době vznikaly. V roce 2000 bylo nakladatelstvím *LEDA* vydáno dílo s názvem *Česko-španělský slovník: nové výrazy!*¹²⁷, na kterém se až do své smrti J. Dubský podílel zároveň se svým kolegou Vladimírem Rejzkiem. Jako autoři tohoto slovníku jsou uvedeni Vladimír Rejzek a dědicové J. Dubského, protože autor se vydání nedožil. Dílo není rozdělené do dvou svazků, jako tomu bylo u předchozího slovníku. Jedná se o jednotný slovník, abecedně seřazený, který obsahuje jak česko-španělskou, tak španělsko-českou část. Cílem tohoto díla bylo obsáhnout co nejširší slovní zásobu z obou jazyků a rozlišit co nejpřesněji významové rozdíly uváděných slov a slovních spojení.¹²⁸ Slovník přinesl zcela nová a přepracovaná hesla, která jsou rozložena do téměř osmi set stran. Co se týče česko-španělské části, obsahuje 64 tisíc českých výrazů a španělsko-česká uvádí přibližně 72 tisíc výrazů. Česká část je výrazně stručnější, hesla jsou méně obsírná, ale i přesto můžeme slovník řadit mezi velká a rozsáhlá díla. Velkou výhodou slovníku je abecední seřazení lemmat, kdy písmena abecedy uživatel nalezne na okraji strany, tj. vertikálně od A do Z tak, že při prvním pohledu na slovník lze vidět, kde se abecední sektory slovníkových hesel nacházejí. Slovník obsahuje všeobecnou slovní zásobu, neologismy, odborné termíny, které se staly součástí běžné slovní zásoby, bohatou frazeologii, charakteristiky a vysvětlivky usnadňující překlad do češtiny či španělštiny a úplný přehled španělské výslovnosti včetně časování pravidelných a nepravidelných sloves.¹²⁹

¹²⁷ DUBSKÝ, Josef a REJZEK, Vladimír. *Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español: nové výrazy!*. Vyd. 1. Praha: Leda, 2000. 796 s. ISBN 80-85927-81-0.

¹²⁸ Ibid, str. 7

¹²⁹ Ibid, str.7

Slovník je určen konkrétní skupině uživatelů, tj. studentům, pedagogům, překladatelům, tlumočnickům a zejména všem zájemcům o španělský jazyk. Jelikož se jedná o novodobý slovník, jako jeden z prvních je vydán taktéž v elektronické podobě, a to na CD-ROMu. Vydání elektronické podoby považujeme za velmi praktickou věc, jelikož si uživatelé mohou slovník nahrát do svých přenosných zařízení a kdykoliv ho využít k nahlédnutí a vyhledání hesel. V roce 2007 vyšel slovník pod stejnojmenným názvem jako druhé vydání.

Josef Dubský, přední lexikograf a hispanista 20. století, za svůj život sestavil několik španělsko-českých a česko-španělských slovníků. Slovníky byly postupem času revidovány a vydávány znovu s opravami či přidáním nových výrazů. Při své lexikografické práci bral ohled na dobu, ve které slovníky vznikaly, a rovněž na změny slovní zásoby. Při výběru slov vycházel z jejich frekvence, ale přesto zahrnul všechny stylové vrstvy jazyka, které patří do slovní zásoby španělštiny mluvené na Pyrenejském poloostrově a španělské Americe.¹³⁰

Chtěli bychom zdůraznit, že Josef Dubský se svým kolektivem pracovníků sestavili dílo, které je prvním velkým slovníkem svého druhu. Toto jeho dílo dodnes nikdo nepřekonal a je v hispanistické lexikografii považované za zcela stěžejní.

¹³⁰ DUBSKÝ, Josef a REJZEK, Vladimír. *Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español: nové výrazy!*. Vyd. 1. Praha: Leda, 2000. 796 s. ISBN 80-85927-81-0, str. 7

6.3. Jiří Černý

Jiří Černý (narozen 29. února 1936) je lingvista, romanista a především vysokoškolský profesor, který dodnes působí na katedře romanistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Jeho hlavní specializací, které se věnuje po celý svůj život, je španělská, portugalská a obecná lingvistika. Jako učitel působil na mnoha univerzitách, ale usídlil se v Olomouci. V roce 1996 vydal knihu s názvem *Dějiny lingvistiky*¹³¹, dílo velmi významné pro zájemce o studium lingvistiky. Jako lingvista se věnoval především studiu jazyka španělského a portugalského. Mezi zásadní díla Jiřího Černého nepochybně patří slovník, na kterém pracoval s řadou svých studentů z katedry romanistiky v Olomouci. Jednalo se o projekt, jehož cílem bylo zpracovat ve formě španělsko-českého slovníku rozsáhlou španělskou slovní zásobu mluvenou na území amerického kontinentu, tzv. amerikanismy.¹³² V následující podkapitole na tento slovník Jiřího Černého, odlišující se od doposud komentovaných slovníků, zaměříme podrobněji.

6.3.1. Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz, *Diccionario de americanismos español-checo A-Azz*

Španělsko-český slovník amerikanismů se od klasických slovníků liší svým výhradním zaměřením na slovní zásobu užívanou v Hispánské Americe. Slovník sestavil Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky Filozofické fakulty v Olomouci a začal ho postupně vydávat v roce 2012 jako součást rozsáhlého projektu. V úvodu hlavní autor slovníku vymezil záměr práce: „... dodnes vyšlo velké množství slovníků, které byly věnovány amerikanismům, ...slovníky se od sebe liší v mnoha ohledech, ... a z tohoto důvodu považujeme za důležité vymezit především pojem amerikanismus, a tím i naznačit, co všechno jsme do tohoto slovníku zařadili.“¹³³ Význam slova amerikanismus není snadné definovat jednou větou, jelikož se může vztahovat k různým jevům, proto autoři na prvních stránkách slovníku vysvětlují a vymezují pojem a termín amerikanismus. Vysvětlují, že termín zahrnuje hned šest různých typů slov:

1. Značné množství lexikálních jednotek má původ v indiánských jazycích a používají se v oblastech hispánské Ameriky

¹³¹ ČERNÝ, Jiří. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia, 1996, 517 stran : ilustrace, portréty ; 23 cm. ISBN 80-85885-96-4

¹³² ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0, str.5

¹³³ Ibid, str. 5

2. Jiné byly převzaty z angličtiny, italštiny, portugalštiny či afrických jazyků
3. Další pocházejí z evropské španělštiny, ale v některé oblasti jim byl přiřazen nový odlišný význam; např.: z evropské španělštiny *dormilona* (ospalá, hovorově: spáčka) se v Chile ujalo jako druh andského ptáka
4. Existuje omezené množství výrazů a frází, které jsou běžné v Americe, ale liší se od výrazů či frází evropské španělštiny; např.: *papas/patatas*, *mientras más/cuanto más*
5. Jiné vznikly na americkém kontinentě, ale jsou postupně přejímány v Evropě; např.: *plátano*, *narcotraficante*
6. Výrazy byly zpočátku převzaty do evropské španělštiny, poté i do jiných jazyků, často i do češtiny, nazýváme je internacionalismy; např.: *aguacate*, *canoa*, *chocolate*, *tomate* atd.¹³⁴

Dnes platí, že amerikanismy se používají v celém hispánském světě, ne pouze na americkém kontinentu. Například výše uvedený výraz *papas* v evropské španělštině pak *patatas* „brambory“ se běžně na Pyrenejském poloostrově používá, zejména pak v Andalusii, kde se amerikanismy uchytily velmi rychle, protože v Andalusii žije mnoho vystěhovalců z Ameriky.

Jiří Černý v úvodním textu čtenáře uvádí do problematiky (konkrétně se zabývá tématy španělština mluvená v Americe, termíny „amerikanismus“ a „americká španělština“ a „dialekty“ jednotlivých oblastí), a popisuje též použitou metodu.

Samotný slovník, výčet slovníkových hesel, byl systematicky zpracován studenty oboru španělské filologie na Filozofické fakultě v Olomouci. Autor, Jiří Černý, práci koordinoval a dohlížel na zpracování jednotlivých hesel, dle potřeby je případně opravoval.¹³⁵ Práce na slovníku trvala řadu let a po šesti letech, v roce 2018, byl vydán třísvazkový kompletní slovník amerikanismů.

V roce 2012 byl vydán první sešit *Španělsko-českého slovníku amerikanismů A-Azz*, ve kterém byla zpracována téměř všechna slova začínající na písmeno A. Ve třísvazkové knižní podobě, která vyšla po šesti letech, bylo písmeno A doplněno o některá chybějící

¹³⁴ ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0, str.6

¹³⁵ Viz. ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0, str.6-9

synonyma, která byla zjištěna při zpracování dalších písmen.¹³⁶ Slovníkový sešit má celkem 206 stran a jeho struktura je atypická, protože se uživatel seznámí pouze se slovní zásobou sestavenou od písmene A.

6.3.2. Španělsko-český slovník amerikanismů B-Cd, *Diccionario de americanismos español-checo B-Cd*

O rok později, v roce 2013, byl vydán druhý slovníkový sešit, který obsahuje slova začínající na písmena B-Cd. Na práci se opět podíleli studenti pod vedením profesora Jiřího Černého. V tomto druhém sešitě se již pochopitelně neopakují úvodní poznámky o důležitých termínech a použité metodě. Sešit má 317 stran, součástí je kromě slovníkových hesel seznam použitých zkratk a bibliografie.

V tomto druhém sešitu Jiří Černý v úvodu vysvětluje, že na zpracování jednotlivých písmen slovníku se podílí stále více studentů a že se postupně pracuje na všech písmenech. Dále uvádí, že tímto druhým sešitem pozastavuje vydávání slovníku po částech: vydání prvních dvou sešitů mělo za cíl představit materiál, který už měli připravený, a také najít vhodného nakladatele, sponzora či grant, který by usnadnil další práci.¹³⁷ Na závěr autor avizuje vydání již kompletního slovníku, obsahujícího již všechna hesla (od A do Z) a strukturovaného do tří dílů.¹³⁸

6.3.3. Španělsko-český slovník amerikanismů I (A-D), II (E-O), III (P-Z), *Diccionario de americanismos español-checo I (A-D), II (E-O), III (P-Z)*

První dva publikované sešity projektu profesora Jiřího Černého a studentů španělské filologie ukázaly, že o takový druh slovníku je zájem. Proto byla v roce 2018 vydána třísvazková kniha: první svazek obsahuje hesla začínající písmeny A-D, ve druhém uživatel nalezne hesla od E do O, ve třetím pak zbývající hesla od P do Z. Jedná se o první takto rozsáhlý dvojjazyčný slovník amerikanismů, výsledek takřka dvacetileté práce. Nakonec se na zpracování tohoto velkolepého díla podílelo pod vedením Jiřího Černého více než sto

¹³⁶ ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0, str.10

¹³⁷ Ibid, str.10

¹³⁸ Viz. ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů B-Cd = Diccionario de americanismos español-checo B-Cd / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 317 s. ISBN 978-80-244-3931-0, str.5

studentů olomoucké španělské filologie. Průběžně zpracovávali slovníková hesla daného písmena z abecedy formou seminárních, bakalářských či magisterských prací. Slovník je v pevné vazbě a má bezmála 3500 stran. Dle kritérií, kterým jsme se věnovali v kapitole 3, můžeme slovník řadit i ke slovníkům s encyklopedickým záměrem, protože se uživatel ve slovníku setká s údaji o fauně a flóře, o indiánských kmenech a jejich civilizaci a kultuře, mytologii, gastronomii atd. Slovník je alfabertický a k dostání je pouze v knižní podobě. V podkapitole 3.3 jsme se věnovali rozdělení jazykových slovníků z pohledu Porta Dapeny, který je rozčlenil do čtyř skupin dle jasně specifikovaných charakteristik. O španělsko-českém slovníku amerikanismů bychom na základě této typologie mohli říci, že se jedná o novodobý slovník, který velikostí a rozsahem patří mezi velké slovníky, protože obsahuje 85 000 hesel a 55 000 obrátů a frází používaných v celkem dvaceti zemích Hispánské Ameriky. Z hlediska jazykové úrovně je slovník určen pro uživatele plně hovořící španělským jazykem, tzn. jeho jazyková úroveň je C2, tedy ta nejvyšší možná. Co se týče účelu a publika, slovník je určen zejména pro univerzitní studenty a profesory a pro další zájemce o slovní zásobu španělštiny mluvené v Hispánské Americe. Kategorizačně patří mezi jazykové učebnice a slovníky. Slovník je svým způsobem i specializovaný, protože jak jsme uvedli, je určen pro konkrétní cílovou skupinu a hlavně obsahuje speciální terminologii z různých sektorů. Narazíme na slova, která byla ovlivněna indiánskými jazyky, seznámíme se s mexikanismy či kubanismy, dále slangy, argoty či s jinými zvláštními jazykovými útvary mluvenými na území amerického kontinentu.¹³⁹

Sestavení slovníku dalo studentům velkou práci, protože se opírali o jednojazyčné slovníky, které samozřejmě neobsahovaly české ekvivalenty. Samostatně sestavili první plnohodnotný slovník, který uživatelům nabídne překlady amerikanismů do češtiny. Informace z jednojazyčných slovníků obohatily o materiál z dalších zdrojů, doplnili chybějící informace či opravili malé nedokonalosti (např. ortografické chyby). Studentka Lucie Levá, která sestavila bilingvní španělsko-českou část amerikanismů začínajících na písmeno D, ve své magisterské diplomové práci říká: „Obohatila jsem slovník o gramatické kategorie, země, ve kterých se slova používají, etymologii nebo jiné varianty významu. Čas od času jsem byla nucena zasáhnout do původního textu, abych opravila nedokonalosti: pravopis, špatné nebo

¹³⁹ Viz. ČERNÝ, Jiří a kol. *Španělsko-český slovník amerikanismů = Diccionario de americanismos español-checo*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. 3 svazky (3496 stran). ISBN 978-80-244-5371-2, str.7-22

chybějící číslování variant významu nebo špatné použití zkratk zemí.“¹⁴⁰ Studentka si byla vědoma toho, že její diplomová práce bude součástí velkého projektu, proto brala ohled na překlad hesel tak, aby budoucí uživatel rozuměl a pochopil bez pochybností, co jednotlivá hesla znamenají. Práce to byla pro studenty velmi náročná, ale odměnou jim byl autorský podíl na tomto významném díle.

Pro představu o podobě slovníku ukážeme strukturu hesla *achura(s)* (viz. Obrázek č.6)¹⁴¹:

achura(s), f. (← keč. *achúray*, „rozdělit“) (1) [Š: *menudencias*] častěji pl. (Arg, Par, Urug): hovězí vnitřnosti; ► na jatkách je v koloniál. období ani později nikdo nekupoval, proto se házely chudým (viz: *achurador*); původní ind. význam „rozdělovat, přiděl, porce“ se posunul na „vnitřnosti“; (RAE). ■ Syn.: *menudencias* (Par), *asadura(s)* (Mex, Ven), *interiores* (Chil), *varilla* (Mex); (EEA). • (2) (Arg, Bol, Chil, Par, Urug): střevo nebo jiná vnitřnost nebo kus masa, který je považován za odpad; (3) (Arg): výslužka ze zabijačky tomu, kdo při ní pomáhal; (4) (Arg): nečekáný prospěch nebo užitek; (5) (LaPla): žena, která vede špatný život; (7) (LaPla): nekvalitní věc nebo bezvýznamná osoba; (MS). • (8) (Per): nerostná oblast; (AM). • (9) lid. (Bol: alt/vall): pečené hovězí, ovčí nebo vepřové vnitřnosti; (10) (Bol: Or, Pt): přiděl rudy; ► při slavnostních příležitostech ho před znárodněním dolů někdy dostávali horníci od majitele dolů místo obvyklejších dáreků, likérů a zákusků; viz též: *tinca*; (LM).

Obrázek 6

Hesla jsou psaná tučným písmem, jako tomu ve slovnících většinou bývá. Následuje morfologický údaj a případně původ slova. Jednotlivá hesla mohou či nemusí obsahovat také výraz užívaný ve Španělsku. V našem příkladu (viz. Obrázek č. 6) si můžeme tohoto údaje všimnout, zapisuje se do hranatých závorek s písmenem Š. Následují jednotlivé významy analyzovaného slova, které jsou číslovány (v závorkách pak jsou uvedeny země výskytu). Následují české ekvivalenty, a pokud si to heslo žádá, příkládá se i encyklopedické nebo jiné bližší vysvětlení, které se označuje znakem ►. Pramen, ze kterého autoři čerpali slovníková hesla, se zapisuje do kulatých závorek např. (RAE), významy získané z různých pramenů se

¹⁴⁰ LEVÁ, Lucie. *Španělsko-český slovník amerikanismů: písmeno D (DA)* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: https://theses.cz/id/v08g6v/Lucie_Lev_Magistersk_diplomov_prce_-_2016.pdf. Diplomová magisterská. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jiří Černý, CSc., str. 5

Lo enriquecí de las categorías gramaticales, los países del uso, la etimología o las otras variantes del significado. De vez en cuando me veía obligada a intervenir en el texto original para corregir pequeñas imperfecciones: ortográficas, mala o ausente numeración de las variantes de la acepción o malas abreviaciones de los países del uso.

¹⁴¹ ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0, str.9

oddělují znakem ●. Znak ■ uvádí synonyma či varianty daného slova (viz ■ Syn nebo ■ Var na Obrázku 6).¹⁴²

Slovník pochopitelně obsahuje seznam zkratk, tudíž je orientace mezi hesly snadná.

Španělsko-český slovník amerikanismů přinesl na český trh naprosto unikátní novinku, v tom můžeme spatřovat analogii s *Velkým španělsko-českým slovníkem* Josefa Dubského. Slovník je vhodný pro studium španělštiny, zejména pochopitelně pro rozšiřování slovní zásoby ze světa jejích amerických variant.

¹⁴² ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0, str. 9-10

7 ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo sestavení kompletního soupisu česko-španělských a španělsko-českých slovníků, které od 20. let 20. století vznikly na území Česka. Názvy slovníků a jména autorů byly získány zejména z katalogu Národní knihovny. Z kompletního seznamu dohledaných slovníků, jež je obsahem přílohy, jsme si následně vybrali sedm slovníků, které jsme v praktické části zanalyzovali. Této praktické části předcházela část teoretická, která zahrnuje lexikografickou teorii, vymezení základních pojmů, typologii slovníků a základní charakteristiky slovníku.

Teoretickou část jsme rozčlenili do čtyř kapitol, které považujeme za relevantní pro jakoukoli analýzu slovníků. V první kapitole, která pojednává o vědních disciplínách lexikografie a lexikologie, jsme mj. uvedli, že se tyto vědní disciplíny zpočátku nerozlišovaly, poněvadž teoretický rozměr přípravy slovníků a s ním i souvislost s obecnější lexikologií se objevoval až později a postupně, prvotní byla snaha sepisovat konkrétní slovníky. Dále jsme konstatovali, že lexikologie je chápána jako obecnější pojem než lexikografie, protože se týká lexikonu jako celku, a jako taková zahrnuje i lexikografii. Charakteristiky těchto dvou vědních disciplín jsme srovnali a uvedli jsme si názory španělských lexikografů, ze kterých jednoznačně vyplývá, že se jedná o dva odlišné pojmy. V další kapitole jsme představili pojem slovník. Je zapotřebí si uvědomit, že „slovník“ znamená pro každého z nás něco trochu jiného. Někteří si vybaví objemnou tištěnou knihu, jiní zcela moderní elektronický slovník. V současnosti u mnohých uživatelů elektronické slovníky takřka úplně nahradily slovníky knižní. Nicméně my jsme se zaměřili na klasické tištěné slovníky. Škála typů slovníků – která je velmi různorodá – je rovněž obsahem této kapitoly. Jako ukázkou české lexikografické školy jsme představili typologii slovníků Františka Čermáka a došli jsme k tomu názoru, že se nejedná pouze o typologii slovníků, nýbrž spíše o typologii kritérií, která nestojí proti sobě, nýbrž se spíše mísí. Každý slovník může být zároveň elektronický, jednojazyčný, synchronní, normativní, celonárodní atd. České tradici jsme věnovali jen část rozsáhlé kapitoly, protože nás zajímala především tradice španělská. Představili jsme klasifikaci lingvistických slovníků podle španělského lexikografa Porta Dapeny. Porto Dapena uvádí čtyři kritéria, dle kterých slovníky klasifikuje – ze srovnání vyplynulo, že kritéria Františka Čermáka a Porta Dapeny se místy překrývají.

Předposlední kapitolou teoretické části je struktura slovníku. Vymezili jsme termín mikrostruktura a makrostruktura. Mikrostruktura poskytuje uživateli všestranné informace o

vyhledávaném lemmatu, nabízí informace foneticko-fonologické, morfologické a sémantické a využívá přitom různé zkratky, odkazy či typy písmen pro odlišení informací. V rámci kapitoly o mikrostruktuře jsme rovněž vymezili jednotlivé charakteristiky, které jsou s termínem spojené. Následovala podkapitola makrostruktura slovníku: ta uživatelům poskytuje přehledné uspořádání a vzájemné provázání hesel, která mohou být seřazené abecedně nebo dle skupin slov podle pojmového systému. V naší práci, v kapitole, která pojednává o analýze slovníků, jsme se setkali pouze s makrostrukturou, která má abecední uspořádání. Abecední uspořádání je snadné pro orientaci ve slovníku a uživateli tak ulehčuje práci. Důležitým podnětem při koncipování slovníku je především samotný cíl, kterého chce autor dosáhnout. Každý slovník je unikátní a záleží čistě na uživateli, pro který se rozhodne.

Poslední teoretickou kapitolou je představení slovníkové stopy české hispanistické lexikografie v kontextu lexikografie hispánské, což směřuje k hlavnímu cíli této práce. Vývoj sahá od nejstarších slovníků, které jsou spíše specializované, k novějším slovníkům, které jsou spíše obecnější. Zásadní vliv má pochopitelně doba, ve které autoři svá díla psali: např. v první polovině 20. století bylo zřejmé, že vycházeli pouze ze svých zkušeností a opírali se zejména o německé slovníky. Jednalo se o standardní slovníky, ale po důkladné analýze uživatel zjistí, že se jedná o slovníky s větší mírou subjektivity. I přesto byli autoři dobří filologové. Slovníkové práce se postupně vylepšovaly, kladl se důraz na obecné slovníky, ale postupně vznikaly i slovníky specializované. V moderní době hraje i v této oblasti významnou roli komerční rozměr: vznikají nové slovníky, čistě komerční slovníky, internetové slovníky a různé aplikace pro chytré telefony, které napomáhají uživatelům ke studiu jazyka online. Možností je opravdu mnoho.

Druhou částí této práce byla analýza vybraných slovníků od třech autorů. Prvním analyzovaným slovníkem byl *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnicí a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*. Slovník napsal Antonín Vratislav Bejček, který chtěl docílit toho, aby byl kdokoliv, kdo si usmyslí naučit se španělsky, schopen se hravě a bez jakékoliv další pomoci jazyk naučit. Slovník je specializovaný a vykazuje známky jisté subjektivity a dobového jazyka. Svou velikostí připomíná kapesní slovník. Autora jsme vybrali čistě z osobních důvodů.

Dalším vybraným autorem byl Josef Dubský, přední český hispanista a lexikograf. Během svého života vydal mnoho slovníků, které jsou využívány dodnes, zejména jeho *Velký španělsko-český a česko-španělský slovník*, který vydal ve dvou svazcích. Na přípravě tohoto slovníku se podílelo mnoho autorů a lze konstatovat, že dosud nebyl překonán.

Posledním autorem byl univerzitní profesor Jiří Černý, který se svým kolektivem studentů vydal *Španělsko-český slovník amerikanismů*, první na českém trhu. Studenti pod jeho vedením postupně vypracovávali jednotlivá hesla, výsledkem byl opravdu unikátní slovník.

Závěrem bychom chtěli říct, že ať už se jednalo o starší slovník či novodobější, společné měli nejen strukturu, ale hlavně motivaci přimět uživatele ke studiu cizího jazyka. Všechny slovníky, které jsme analyzovali, měly společnou jednu přidanou hodnotu – lásku ke španělskému jazyku.

8 RESUMÉ V ČESKÉM JAZYCE

Diplomová práce, jejímž cílem bylo představit kompletní soupis všech nalezených česko-španělských a španělsko-českých slovníků, je rozdělena do dvou hlavních částí.

První částí je část teoretická a obsahuje definici základních pojmů, jejichž znalost považujeme za nezbytně nutnou pro pochopení celkového obsahu práce. Seznamuje s pojmy lexikografie a lexikologie a vymezuje jejich rozdíly. Nahlédli jsme na slovník jako takový a stanovili jsme hlavní typologické kritéria, dle kterých se španělštinu a češtinu lexikografové řídí při sestavování slovníku. Je nutné podotknout, že jsme se spíše zaměřili na španělskou typologii a zabývali se španělskou tradicí. V další kapitole je popsána struktura slovníku, mikrostruktura a makrostruktura hesel. Oba tyto termíny jsme vymezili a vysvětlili. Poslední podkapitola teoretické části pojednává o slovníkové stopě, o historii české hispanistické lexikografie v kontextu lexikografie hispánské. Tato část slouží jako úvod pro analýzu konkrétních slovníků. Pojednává o slovníkovém vývoji od první poloviny 20. století až dodnes a představuje také některé internetové slovníky, které se na konci století objevily.

Druhá část, která je čistě praktická, analyzuje sedm vybraných španělsko-českých a česko-španělských slovníků. Velmi podrobně jsou popsány tři slovníky, dva z nich považujeme za nejdůležitější pro španělsko-českou lexikografii a jeden je vybrán z osobních důvodů. Všechny analyzované slovníky mají tutéž makrostrukturu a jsou uspořádány abecedně. Zahrnuté jsou slovníky kapesní, tj. menší velikosti, ale i slovníky velké, vícesvazkové. Všechny slovníky, které jsme analyzovali, jsou dvojjazyčné a jejich cílem je pomoc uživateli naučit se jazyk bez cizí pomoci.

Doufáme, že naší analýzou se nám podařilo představit hlavní záměr vzniku slovníků i popsat jejich strukturu. Slovníková práce je velmi obtížná a autoři těchto slovníků mají náš obdiv. Zejména v počátečních dobách pracovali s nepočtenými materiály, které doba poskytovala, přesto se se snažili, aby jejich dílo bylo aktuální a užitečné.

9 RESUMÉ VE ŠPANĚLSKÉM JAZYCE

La tesis, cuyo objetivo era documentar un listado completo de todos los diccionarios encontrados checo-español y español-checo, se divide en dos partes principales.

La primera parte que es la parte teórica, contiene la definición de términos básicos, cuyo conocimiento consideramos fundamental para la comprensión del contenido global del trabajo. Introduce los conceptos de lexicografía y lexicología y define sus diferencias. Consultamos el diccionario como tal y establecimos los principales criterios tipológicos por los que se guían los lexicógrafos españoles y checos a la hora de elaborar un diccionario. Es necesario mencionar que más bien nos centramos en la tipología española y nos apoyamos en la tradición española. A continuación, se describe la estructura del diccionario, que se divide en una microestructura y una macroestructura. Hemos definido y explicado ambos términos. La última parte de la parte teórica trata sobre la huella del diccionario, la historia de la lexicografía hispánica checa en el contexto de la lexicografía hispánica. Esta sección sirve como la introducción al propio análisis de los diccionarios. Analiza el desarrollo de los diccionarios desde la primera mitad del siglo XX hasta la actualidad y, también presentará algunos diccionarios de Internet que aparecieron a finales del siglo.

La segunda parte, que es puramente práctica, analiza siete diccionarios seleccionados español-checo y checo-español. Se describen con gran detalle tres diccionarios, dos de los cuales consideramos más importantes para la lexicografía español-checa, y uno es elegido por motivos personales. Todos los diccionarios analizados tienen la misma macroestructura y están ordenados alfabéticamente. Se incluyen diccionarios de bolsillo, es decir, de menor tamaño, así como los grandes diccionarios de varios volúmenes. Todos los diccionarios que analizamos son bilingües y su objetivo es ayudar al usuario a aprender idioma sin ayuda externa.

Esperamos que a través de nuestro análisis hayamos logrado presentar el propósito principal de crear diccionarios y describir su estructura. El trabajo de elaborar un diccionario es muy difícil y los autores de estos diccionarios tienen nuestra admiración. Especialmente en la época inicial, trabajaron con los materiales limitados que les permitió aquel tiempo. Sin embargo, intentaron que su trabajo fuera actual y útil.

10 BIBLIOGRAFIE

- BEJČEK, Antonín Vratislav, ed. *Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce*. V Praze: A. Neubert, 1930, [spr. 1929]. 383 s.
- BEJČEK, Antonín Vratislav. *Španělsko*. Praha: Orbis, 1940. 56 s. Okno do světa; Čís. 44. Roč. 1940.
- BEJČEK, Antonín Vratislav. *Španělsky rychle, správně, vesele: praktická učebnice španělštiny pro samouky, školy a kursy*. Praha: Gustav Voleský, 1940. 248 s
- BEJČEK, Antonín. *Španělsko-české technické názvosloví*. Praha: Matice hornicko-hutnická, 1957. 369 stran. Edice technických slovníků; sv. 4
- CASTILLO CARBALLO. La macroestructura del diccionario. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo III
- CÓRDOBA RODRÍGUEZ, Félix (2001): *Introducción a la lexicografía española*, Olomouc: Univerzita Palackého
- ČERMÁK, František a Jan HOLUB. *Slovník české frazeologie a idiomatiky. 5, Onomaziologický slovník*. Voznice: Leda, 2016, 527 stran ; ISBN 978-80-7335-440-4
- ČERMÁK, František, BLATNÁ, Renata (1995): *Manuál lexikografie*, Jinočany: H&H.
- ČERNÝ, Jiří a kol. *Španělsko-český slovník amerikanismů = Diccionario de americanismos español-checo*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. 3 svazky (3496 stran). ISBN 978-80-244-5371-2
- ČERNÝ, Jiří. *Dějiny lingvistiky*. Olomouc: Votobia, 1996, 517 stran : ilustrace, portréty ; 23 cm. ISBN 80-85885-96-4
- ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 206 s. ISBN 978-80-244-3139-0
- ČERNÝ, Jiří. *Španělsko-český slovník amerikanismů B-Cd = Diccionario de americanismos español-checo B-Cd / Jiří Černý a kolektiv studentů Katedry romanistiky FF UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, 317 s. ISBN 978-80-244-3931-0

- DUBSKÝ, Josef a REJZEK, Vladimír. *Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español: nové výrazy!*. Vyd. 1. Praha: Leda, 2000. 796 s. ISBN 80-85927-81-0
- DUBSKÝ, Josef aj. *Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo*. 2., opr. a rozš. vyd. Praha: Academia, 1993. 2 sv. ISBN 80-200-0483-1
- DUBSKÝ, Josef et al. *Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1964. 907, [1] s.
- DUBSKÝ, Josef et al. *Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-checo*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977-1978. 2 sv.
- DUBSKÝ, Josef. *Španělsko-český slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, 1959. 753, [1] s
- FILIPEC, Josef. Teorie a praxe jednojazyčného slovníku výkladového. In *Manuál lexikografie*. Ed. Čermák, František – Blatná, Renata. 1. Vydání. Jinočany : H&H, 1995, Kapitola 1
- GARRIGA ESCRIBANO, Cecilio. La microestructura del diccionario: las informaciones lexicográficas. In *Lexicografía española*. Ed. Medina Guerra, Antonia. Ed. cit., Capítulo IV
- HAENSCH, Günter (1997): *Los diccionarios del español en el umbral del siglo XXI*, Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca
- HAENSCH, Günther. *La Lexicografía: de la lingüística teórica a la lexicografía práctica*. Madrid: Gredos, 1982, 563 s. ISBN 84-249-0857-X
- HEIDRICH, Oldřich. *Slovníček španělsko-český a česko-španělský = Diccionario español-bohemio y bohemio-español: (přes 5000 slov)*. V Praze: Frant. Bačkovský, [1917?]. 164 sl. Bačkovského korunové slovníčky; 12
- *Kapesní technický slovník česko-španělský a španělsko-český: Obor: traktory a zemědělské stroje*. Praha: Motokov, 1965. 470, [1] s.
- KUDRNA, Emil. *Španělsky: konverzační příručka, praktická mluvnice, četba, slovníček španělsko-český a česko-španělský*. V Plzni: Emil Kosnar, 1939. 136 stran.
- MEDINA GUERRA, Antonia M. (coord.) (2003): *Lexicografía española*, Barcelona: Ariel Lingüística
- PÉREZ PASCUAL, J.I. (2003) *El diccionario y otros productos lexicográficos*. In MEDINA GUERRA et al. *Lexicografía española*. Barcelona: Editorial Ariel, S.A., 2003.
- PORTO DAPENA, José-Álvaro (2002) *Manual de técnica lexicográfica*, Madrid: Arco Libros.

- PROKOPOVÁ, Libuše. *Španělsko-český a česko-španělský kapesní slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, 1960. 603 s.
- PROKOPOVÁ, Libuše. *Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník*. 1. vyd. Praha: SPN, 1972. 588 s. Oboustranné kapesní slovníky.
- RIPKA, Ivor a Mária IMRICHOVÁ. *Základy slovenskej lexikológie*. 2., doplněné a upravené vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove - Fakulta humanitných a prírodných vied, 2004, 155 s. ISBN 80-8068-311-5
- RUSINSKÝ, František. *Kapesní slovník česko-španělský a španělsko-český: pro cestu a četbu = Diccionario portátil de las lenguas Española y Bohemia: para viaje y lectura*. Třebíč: Jindřich Lorenz, 1921. 164, 166 sl.
- *Španělsko-český, česko-španělský praktický slovník*. 1. vyd. Brno: Lingea, 2011. 1247 s. --pro každého. ISBN 978-80-87471-11-1
- VEDRAL, Jiří. *Česko-španělský slovník jmen ptáků*. 1. vyd. Praha: VJV, 2013. 112 s. ISBN 978-80-7457-232-6.
- WAST, Hugo. *Neúprosná*. Překlad Antonín Vratislav Bejček. V Praze: Jos. R. Vilímek, 1933. 358, [II] s. Vilímkova knihovna; sv. 307.

10.1. Internetové zdroje

- *DUOLINGO* [online]. [cit. 2022-11-29]. Dostupné z: <https://cs.duolingo.com/>
- LEVÁ, Lucie. *Španělsko-český slovník amerikanismů: písmeno D (DA)* [online]. Olomouc, 2016 [cit. 2022-12-03]. Dostupné z: https://theses.cz/id/v08g6v/Lucie_Lev_Magistersk_diplomov_prce_-_2016.pdf. Diplomová magisterská. Univerzita Palackého v Olomouci. Vedoucí práce Prof. PhDr. Jiří Černý, CSc.
- LUKŠŮ, David. *Počátky sportovní žurnalistiky na stránkách periodického tisku na přelomu 19. a 20. století. Sport jako součást českého masového tisku* [online]. Praha, 2011 [cit. 2022-10-24]. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/47321/140009112.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, str. 172
- *Praga Cervantes* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://praga.cervantes.es/cz/default.shtm>

- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA *Diccionario de la lengua española*, [online] dostupné z « <http://www.rae.es/rae.html> »
- Slovník španělsko-český. *GOOGLE TRANSLATOR* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://translate.google.cz/>
- Slovník španělsko-český. *LINGEA slovník* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://slovniky.lingea.cz/spanelsko-cesky>
- Slovník španělsko-český. *Seznam slovník* [online]. [cit. 2022-11-26]. Dostupné z: <https://slovník.seznam.cz/>
- Zdeňka Hladká (2017): HNÍZDOVÁNÍ. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/HNÍZDOVÁNÍ> (poslední přístup: 26. 10. 2022)

11 PŘÍLOHA

Příloha č.1.: soupis všech dohledaných španělsko-českých a česko-španělských slovníků vydaných od první poloviny 20. století doposud

Tabulka znázorňuje typ slovníku, název slovníku, jméno autora či autorského kolektivu a rok vydání.

Červeným písmem jsou zaznačeny kapesní slovníky, modrým písmem slovníky specializované, zeleným písmem slovníky odborně-specializované a v neposlední řadě písmem fialovým dvojjazyčné slovníky.

Typ	Název	Autor	Rok vydání
Kapesní slovník	<i>Slovníček španělsko-český a česko-španělský = Diccionario español-bohemio y bohemio-español: (přes 5000 slov).</i>	Oldřich Heidrich	1917?
	<i>Kapesní slovník česko-španělský a španělsko-český: pro cestu a četbu = Diccionario portátil de las lenguas Española y Bohemia: para viaje y lectura</i>	František Rusínský	1921
Specializovaný slovník - turismus	<i>Slovník česko-španělský a španělsko-český s praktickou mluvnici a fraseologií pro turisty a vystěhovalce.</i>	Antonín Vratislav Bejček	1930
Kapesní slovník	<i>Španělsky: konverzační příručka, praktická mluvnice, četba, slovníček španělsko-český a česko-španělský</i>	Emil Kudrna	1939
Kapesní slovník, specializovaný	<i>Kapesní slovník španělsko-český a česko-španělský s výběrem výrazů amerických a technických.</i>	Rudolf Jan Slabý	1940
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-české technické názvosloví</i>	Antonín Bejček	1957

Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český slovník. 1. vyd.</i>	Josef Dubský	1959
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český a česko-španělský kapesní slovník. 1. vyd.</i>	Libuše Prokopová	1960
	<i>Španělsko-český a česko-španělský kapesní slovník. 2. vyd.</i>		1962
	<i>Španělsko-český a česko-španělský kapesní slovník. 3. vyd.</i>		1964
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-český a česko-španělský půdoznalecký slovníček</i>	Stanislav Mudra	1964
Dvojjazyčný slovník	<i>Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español. 1. vyd.</i>	Josef Dubský et al.	1964
Odborně-specializovaný slovník	<i>Kapesní technický slovník česko-španělský a španělsko-český: Obor: traktory a zeměd. Stroje</i>	- Praha	1965
	<i>Španělsko-český slovník stavební: Určeno pro posl. fak. stavební. 1. vyd.</i>	Josef Krautman	1966
	<i>Španělsko-český odborný slovník: Právní terminologie: Určeno pro posl. fak. společensko-vědní. 1. vyd.</i>	Jaroslav Stříbrný	1969
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 1. vyd.</i>	Libuše Prokopová	1972
Specializovaný slovník	<i>Česko-španělský podtextový slovník k učebnici Čeština pro cizince-Základní kurs: Určeno pro posl. fak. jazykové a odb. přípravy. 1. vyd.</i>	Jana Ungrádová, Miroslava Šimová	1974
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 2. vyd.</i>	Libuše Prokopová	1976
Dvojjazyčný slovník	<i>Velký španělsko-český slovník = Gran diccionario español-</i>	Josef Dubský et al.	1977-1978

	<i>checo.</i> 1. vyd., 2 sv.		
	Česko-španělský slovník. 2., přeprac. vyd.	Josef Dubský, Vladimír Rejzek	1980
Odborně-specializovaný slovník	Španělsko-český a česko-španělský slovníček bankovní terminologie: určeno pro posl. fak. národohosp. a obchodní. 1. vyd.	Vladimír Rejzek, Václav Opálka	1982
Kapesní slovník	Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 3. vyd.	Libuše Prokopová	1984
Specializovaný slovník - turismus	Česko-španělský a španělsko-český slovník na cesty. 1. vyd.	Alena Gregorová, Dely Serrano	1986
Dvojjazyčný slovník	Česko-španělský slovník = <i>Diccionario checo-español.</i> 3. vyd.	Josef Dubský, Vladimír Rejzek	1988
Kapesní slovník	Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 4. vyd.	Libuše Prokopová	1990
	Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 5. vyd.		1991
Specializovaný slovník - turismus	Česko-španělský a španělsko-český slovník na cesty. 2. vyd.	Alena Gregorová et al.	1992
Dvojjazyčný slovník	Španělsko-český, česko-španělský slovník = <i>Diccionario español-checo, checo-español</i>	Miroslav Kupčík	1992
Odborně-specializovaný slovník	Španělsko-český právní slovník. 1. vyd.	Ludmila Vanclová	1992
Dvojjazyčný slovník	Velký španělsko-český slovník = <i>Gran diccionario español-checo.</i> 2., opr. a rozš. vyd.	Josef Dubský aj.	1993
	Španělsko-český slovník = <i>Diccionario español-checo.</i>	FIN	1994
Odborně-	<i>Slovník z oblasti</i>	Ivana Freitagová	1996

specializovaný slovník	<i>obchodu a podnikání: španělsko-český, česko-španělský. Vyd. 1.</i>		
Specializovaný slovník	<i>Obrázkový španělsko-český slovník</i>	Helen Davies	1997
	<i>Španělština - čeština: praktický slovník</i>	Libuše Prokopová	1998
Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník = Diccionario de las lenguas española y checa. Vyd. 1.</i>	Jiří Vandas	1998
Odborně-specializovaný slovník	<i>Česko-španělský technický slovník. Vyd. 1.</i>	Jiří Horák	1999
Dvojjazyčný slovník	<i>Česko-španělský slovník. 1. vyd.</i>	FIN	1999
	<i>Španělsko-český slovník. 1. vyd.</i>	FIN	1999
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník = Diccionario español-checo, checo-español. Vyd. 1.</i>	Jana Háková	1999
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník. Vyd. 1.</i>	Michal Rerych	2000
	<i>Česko-španělský slovník = Diccionario checo-español: nové výrazy!. Vyd. 1.</i>	Josef Dubský, Vladimír Rejzek	2000
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník. 1. vyd.</i>	FIN	2000
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník = Diccionario Español-Checo, Checo-Español. 1. vyd.</i>	Vladimír Uchytíl	2001
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník. 2. vyd.</i>	FIN	2002
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-český a česko-španělský slovník hudebních výrazů</i>	Tomáš Borýsek	2002
	<i>Španělsko-český a česko-španělský</i>	Vlasta Hlavičková, Olga Macíková,	2003

	<i>hospodářský slovník = Diccionario económico español-checo, checo-español. 1. vyd.</i>	Věra Špígllová	
Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český slovník = Diccionario español-checo: obsahuje 9000 hesel. 1. vyd.</i>	Tobiáš	2003
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník. 1. vyd.</i>	FIN	2003
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník. 3. vyd.</i>		2004
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník. 4., dopl. vyd.</i>		2006
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-český právnícký a ekonomický slovník</i>	Jiří Brynda	2007
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 1. vyd.</i>	LINGEA	2007
Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník. Vyd. 2.</i>	Josef Dubský, Vladimír Rejzek	2007
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník = Diccionario español-checo, checo-español. 2. vyd.</i>	Vladimír Uchytíl, Tomáš Uchytíl	2007
	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník = Diccionario español-checo, checo-español. 1. vyd.</i>	Jiří Chalupa a kol.	2008
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 2. vyd.</i>	LINGEA	2008
	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. Vyd. 1.</i>	Roman Casado	2009
Odborně-specializovaný slovník	<i>Česko-španělský odborný slovník: [terminologie pro</i>	Zuzana Holá	2009

	<i>překladaatele a odborníky: přírodní a společenské vědy, technické obory, kultura]. Vyd. 1., 2 sv.</i>		
Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský slovník = Diccionario español-checo checo-español. 2., přeprac. vyd.</i>	FIN	2009
	<i>Španělsko-český, česko-španělský velký slovník. 1. vyd.</i>	LINGEA	2009
	<i>Španělsko-český, česko-španělský šikovní slovník. 1. vyd.</i>		2010
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-český lékařský slovník. 1. vyd.</i>	Jiří Vedral	2010
Specializovaný slovník	<i>¿Qué pasa?: slovník slangu a hovorové španělštiny. 1. vyd.</i>	LINGEA	2011
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský mini slovník. 1. vyd.</i>	Edika	2013
Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský praktický slovník. 1. vyd.</i>	LINGEA	2011
	<i>Španělsko-český, česko-španělský šikovní slovník. 2. vyd.</i>		2012
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 3. vyd.</i>		2012
	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 1. vyd.</i>	Edika	2012
Specializovaný slovník	<i>Španělsko-český slovník amerikanismů A-Azz = Diccionario de americanismos español-checo A-Azz</i>	Jiří Černý a kolektiv studentů	2012
	<i>Španělsko-český slovník amerikanismů B-Cd = Diccionario de</i>		2013

	<i>americanismos español-checo B-Cd</i>		
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-český slovník ekonomických činností (NACE). 1. vyd.</i>	Jiří Vedral	2012
	<i>Španělsko-český slovník jmen mořských živočichů. 1. vyd.</i>		2012
	<i>Česko-španělský slovník jmen ptáků. 1. vyd.</i>		2013
	<i>Španělsko-český slovník chirurgických výkonů. 1. vyd.</i>		2013
Kapesní slovník	<i>Španělština: slovníček. 1. vyd.</i>	LINGEA	2013
	<i>Španělsko-český, česko-španělský mini slovník. 1. vyd.</i>	Edika	2013
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-český slovník nádorů = (La clasificación internacional de enfermedades para oncología). 1. vyd.</i>	Jiří Vedral	2014
	<i>Španělsko-český slovník třídění odpadů. 1. vyd.</i>		2014
	<i>Španělsko-český slovník zaměstnání ISCO 08. 1. vydání.</i>		2014
	<i>Španělsko-český a česko-španělský odborný slovník pro obchod, právo a finance. První vydání.</i>	Vlasta Hlavičková, Olga Macíková, Nicole Grmelová	2016
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník. 4. vydání.</i>	LINGEA	2017
	<i>Španělština: slovníček. 2. vydání.</i>		2017
Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský praktický slovník. 2. vydání.</i>	LINGEA	2017
Specializovaný	<i>Španělsko-český</i>	Jiří Černý a kolektiv	2018

slovník	<i>slovník amerikanismů</i> = <i>Diccionario de americanismos español-checo</i> . 1. vydání., 3 sv.	studentů	
Dvojjazyčný slovník	<i>Šikovní slovník španělsko-český, česko-španělský</i> . 3. vydání.	LINGEA	2018
Odborně-specializovaný slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský odborný slovník</i> . První vydání	Marián Baldovský	2020
Kapesní slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský kapesní slovník</i> . 5. vydání	LINGEA	2020
Dvojjazyčný slovník	<i>Španělsko-český, česko-španělský praktický slovník</i> . 3. vydání	LINGEA	2022